ALGEMEEN VERSLAG

VAN DEN STAAT

VAN HET

MIDDELBAAR EN LAGER ONDERWIJS

VOOR

EUROPEANEN EN MET DEZE GELIJKGESTELDEN

IN

NEDERLANDSCH-INDIË

OVER

1876.

Zamengesteld uit de verslagen van het Collegie van Curatoren van het Gymnasium Willem III, van de Commissie van toezicht der Hoogere Burgerschool te Soerabaija, van de Inspecteurs van het Lager Onderwijs en van het Bestuur der Normaalschool voor hulponderwijzers te Batavia.

BATAVIA. — LANDSDRUKKERIJ. — 1877.

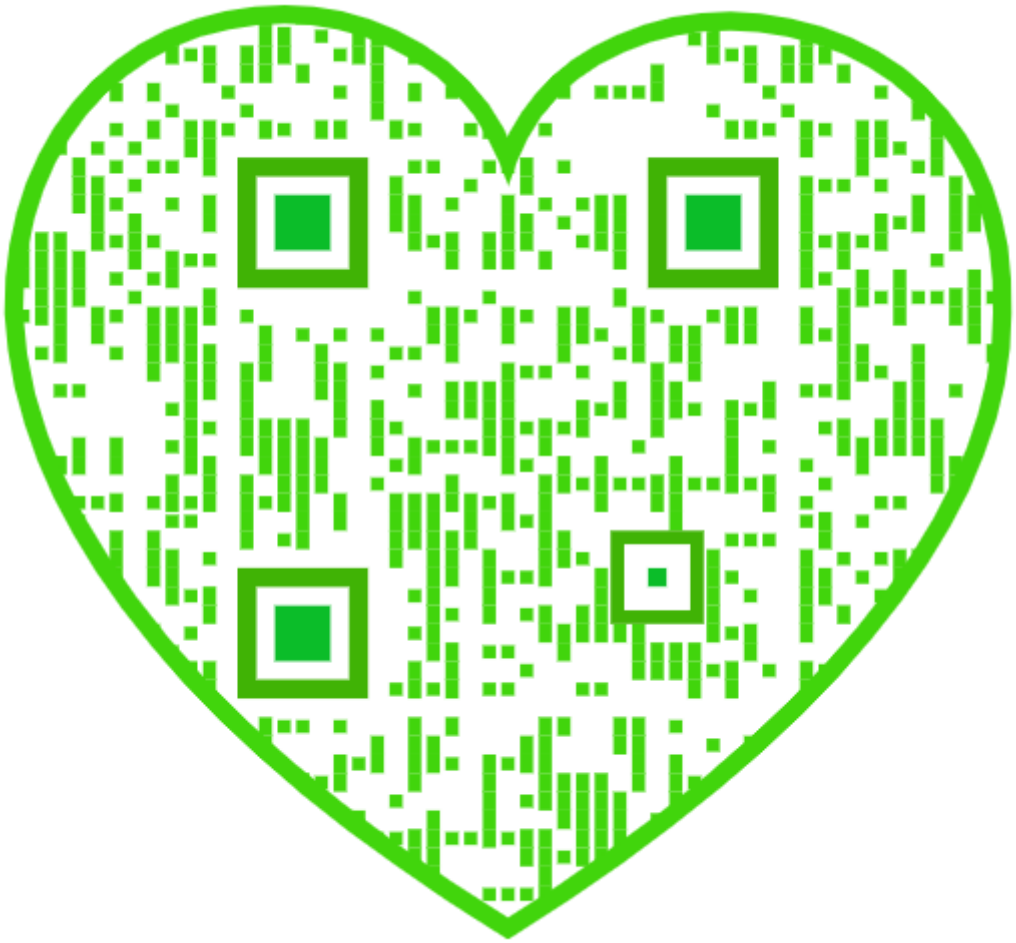

INHOUD.

A.

MIDDELBAAR ONDERWIJS

a. GYMNASIUM WILLEM III.

BLADZ.

Algemeen overzicht 1
Collegie van Curatoren 2
Personeel 3
Leerlingen 5
Overgangsexamens 6
Toelatingsexamens 7
Gezondheidstoestand 12
Schoolverzuim 13
Opvoeding en onderwijs 13
Beurs, gevormd uit de gift van den Koning van Siam 14
Bibliotheek en verzamelingen 15
Lokaliteit en gebouwen 16
Huishouding en financiën 16

b. HOOGERE BURGERSCHOOL MET DRIEJARIGEN CURSUS TE SOERABAJA.

Algemeen overzicht 17
Commissie van toezicht 18
Personeel 18
Leerlingen 18
Overgangsexamens 19
Toelatingsexamens 20
Onderwijs 20

BLADZ.
Bibliotheek en verzamelingen 21
Meubilair en gebouw 21
Ontvangsten en uitgaven 22

B.

LAGER ONDERWIJS VOOR EUROPEANEN EN MET DEZE GELIJKGESTELDEN.

§ 1. Organisatie 23
» 2. Toezicht op het onderwijs 26
» 3. Akten van bekwaamheid tot het geven van onderwijs 26
» 4. Getal en aard der scholen 27
» 5. Omvang en toestand van het onderwijs 30
Lezen 31
Schrijven 31
Rekenen 31
Vormleer 32
Nederlandsche taal 32
Aardrijkskunde 32
Geschiedenis 33
Kennis der natuur 33
Zang 33
Beginselen der kennis van de levende talen 34
Teekenen 34
Gymnastiek 34
Handwerken voor meisjes 35
» 6. Onderwijzend personeel 35
» 7. Getal en aard der leerlingen 37
» 8. Onderwijzerswoningen, schoollokalen, schoolmeubelen en leermiddelen 39
» 9. Ontvangsten en uitgaven 41

A.

MIDDELBAAR ONDERWIJS.

a. GYMNASIUM WILLEM III.

Ook in het afgeloopen jaar kan gezegd worden dat het Gymnasium Willem III ten volle beantwoord heeft aan zijne bestemming en aan de milde wijze, waarop in de toenemende behoeften der instelling voortdurend werd voorzien.

De buitengewone toename der leerlingen in de afdeeling Hoogere Burgerschool maakte bij het begin van den cursus 1876—1877 eene splitsing van enkele klassen in parallel-afdeelingen noodig en mitsdien eene uitbreiding van het docerend personeel, die door het opperbestuur werd toegestaan.

Daar de leeraren, bij het einde van den vorigen cursus uit Nederland ontboden, voor het grootste gedeelte in den

loop van dit jaar hier aankwamen, en de bij het begin van den nieuwen cursus benoodigde meerdere docenten in Indie gevonden werden, kon in alle betrekkingen worden voorzien.

Niet alle benoemde leeraren echter konden hunne functiën dadelijk aanvaarden, en hierdoor werd de taak van den directeur en van eenige leeraren tijdelijk aanmerkelijk verzwaard.

Daar het geven der lessen in de Javaansche en Maleische talen gebleken was voor éénen leeraar te zwaar te zijn, werd op een door de Regering ondersteund voorstel van het collegie van curatoren door het opperbestuur machtiging verleend, het docerend personeel bij de afdeeling *B*, Indische taal-, land- en volkenkunde, te vermeerderen met een leeraar voor de Maleische taal.

De benoeming van dezen leeraar wordt spoedig te gemoet gezien. (*)

Collegie van curatoren.

De plaats van den heer Dr. *J. A. C. Oudemans*, die in het vorige jaar wegens vertrek eervol was ontslagen, werd op

(*) Is gevolgd bij gouv. besluit van 12 Mei 1877, No 13, waarbij benoemd werd de hoofdonderwijzer aan de kweekschool voor Inlandsche onderwijzers te Fort de Kock, *D. Gerth van Wijk*.

voordracht van het collegie aangevuld door de benoeming van Mr. *L. Hovij.*

Personeel.

In het begin van het jaar vertrok de leeraar in de Fransche taal en letterkunde, de heer *A. N. Clavier,* wegens ziekte met verlof naar *Europa* en werd in zijne plaats tijdelijk aangesteld de heer *E. Laromiguière Lafon.*

De heer *F. N. Knoch*, blijkens het vorige verslag benoemd tot tijdelijken leeraar in de wis- en natuurkunde, werd in het voorjaar definitief tot die betrekking aangesteld.

In het midden des jaars kwamen alhier aan drie der uit *Nederland* aangevraagde leeraren, de heeren *M. A. Terwen*, Dr. *H. Cretier* en *A. H. Nijland*; zij werden respectievelijk benoemd tot leeraren in de geschiedenis en aardrijkskunde, in de wis- en scheikunde, en in de Nederlandsche taal en letterkunde.

Door hunne benoeming kwam een einde aan de tijdelijke opdracht, gedaan aan de heeren *F. Hekmeijer* en *S. E. Harthoorn*, tot het geven van lessen in de scheikunde en in de Nederlandsche taal en letterkunde. De tijdelijke leeraar in de geschiedenis en aardrijkskunde, de heer *W. de Boer*, die mede van zijne tijdelijke opdracht ontheven werd, bleef echter op wachtgeld voorloopig ter beschikking van den directeur van het Gymnasium.

Bij het einde van den cursus 1875—1876 werden mede ontheven van de hun tijdelijk opgedragen taak tot het geven

van lessen in de wis- en scheikunde en in de Fransche taal de heeren *G. de Wijs* en *J. Valette.*

Toen het toenemend aantal leerlingen in het begin van den cursus 1876—1877 de splitsing van enkele klassen en vermeerdering van het aantal leeraren noodig maakte, werden tot leeraren benoemd:

a. in de geschiedenis en aardrijkskunde de heer *W. de Boer,* en

b. in de beginselen der Fransche, Engelsche en Duitsche talen de heer *H. Meijll*, die vroeger dezelfde functiën had bekleed en pas van verlof uit *Nederland* was teruggekeerd.

Voorts tot tijdelijke leeraren:

a. in de Fransche taal de heer *J. Valette,* educator,

b. in de wiskunde en het rechtlijnig teekenen de heer *W. Reuhl,* onderwijzer bij het openbaar lager onderwijs, en

c. in de wiskunde de heer *M. Scheele*, onderwijzer als voren.

In de plaats van den heer *Valette* werd tot educator benoemd de heer *du Puy*, eveneens onderwijzer bij het openbaar lager onderwijs.

In October van dit jaar keerde de heer Mr. *A. Th. Heijligers* van verlof uit *Nederland* terug en door zijne herbenoeming tot leeraar in de Nederlandsche staatsinstellingen en de staathuishoudkunde, verviel de opdracht tot het geven van die lessen en van die in het boekhouden aan de heeren Mr. *J. de Louter* en *J. Dinger,* in het vorige verslag vermeld.

Het personeel bij de afdeeling *B*, Indische taal-, land- en volkenkunde, onderging geene verandering.

Met het oog echter op de herhaaldelijk gebleken schaarschte van personen geschikt voor het onderwijs in de Oostersche

talen, en daar het te voorzien is dat de tijdelijke leeraar voor het Javaansch en Maleisch, de heer *te Mechelen*, te eeniger tijd tot zijn werkkring bij het binnenlandsch bestuur zal terugkeeren, werd door het collegie van curatoren voorgesteld en door de regering vergund, dat de 1e luitenant der infanterie *D. F. van der Pant* zich onder de leiding van den heer *te Mechelen* zou bekwamen tot aanstaanden leeraar in de Javaansche taal.

Leerlingen.

Op 1 Januarij 1876 telde de afdeeling Hoogere Burgerschool 185 leerlingen, die op de volgende wijze over de verschillende klassen waren verdeeld:

1e studiejaar	72
2e » »	40
3e » »	49
4e » »	12
5e » »	6
Toehoorders	6
Totaal	185

Van 1 Januarij tot 1 October werd dit getal met 2 leerlingen vermeerderd, die na voldoend afgelegd toelatingsexamen geplaatst werden als volgt: een in het 1e studiejaar en een in het 2e; de laatste was leerling geweest in dezelfde klasse van de gemeentelijke Hoogere Burgerschool te *Amsterdam*.

Daarentegen verminderde het aantal leerlingen in hetzelfde tijdsverloop met 38, waarvan 12 uit het 1e, 6 uit het 2e, 10 uit het 3e, 2 uit het 4e, 4 uit het 5e studiejaar en 4 toehoorders.

Deze 38 leerlingen verlieten de inrichting om de volgende redenen:

2 staking hunner studiën om redenen van financiëelen aard,
7 vertrek naar *Nederland* om daar hunne studiën voort te zetten,
2 vertrek naar de Hoogere Burgerschool te *Soerabaja*,
4 plaatsing op eene landelijke onderneming,
7 » in den handel,
3 » in het leger,
7 » op gouvernements-bureaux, en
6 voldoend eindexamen van de Hoogere Burgerscholen met vijfjarigen cursus in *Nederlandsch-Indie*, afgelegd in Augustus en September.

Op 1 October bedroeg het aantal oud-leerlingen dus 149.

Eindelijk vonden nog plaats de volgende mutaties, die echter in het getal der leerlingen geene wijziging brachten: aan het einde van den cursus werd 1 toehoorder, na voldoend toelatingsexamen, opgenomen in het 2e studiejaar, terwijl 1 leerling der 4e en 1 der 5e klasse toehoorders werden.

Overgangsexamens.

Van de 153 leerlingen, die de vier lagere klassen op 1 Augustus 1876 telden, namen allen, op 2 na, deel aan de overgangsexamens.

Bevorderd werden van de:

66	leerlingen	van	het	1e	studiejaar	tot	het	2e	50
35	»	»	»	2e	»	»	»	3e	28
42	»	»	»	3e	»	»	»	4e	36
10	»	»	»	4e	»	»	»	5e	5
								Te zamen	119

of $77^{7}/_{9}$ percent.

Toelatingsexamens.

Voor de toelatingsexamens op 25 September en volgende dagen meldden zich 82 kandidaten aan, waarvan 2 voor het 3e, 3 voor het 2e en 77 voor het 1e studiejaar. Een kandidaat voor de laagste klasse trok zich vóór het examen terug, terwijl een andere door ongesteldheid verhinderd werd er aan deel te nemen.

Van de overigen werden toegelaten 2 tot het 3e en 66 tot het 1e studiejaar, dus in het geheel 85 %.

Een der tot het 1e studiejaar toegelaten kandidaten maakte van de toelating geen gebruik, terwijl een ander, die in het 3e studiejaar was opgenomen, reeds vroeger de lessen als toehoorder had gevolgd en dus als oud-leerling moet beschouwd worden.

Een leerling der 3e klasse van de Hoogere Burgerschool met driejarigen cursus te *Soerabaja* werd hier zonder examen in de 4e klasse geplaatst.

Het aantal nieuwe leerlingen bedroeg dus bij het begin van den nieuwen cursus 67, makende met de 149 oud-leerlingen een totaal van 216, waarvan 213 voor alle en 3 voor enkele lessen.

Op 1 October waren deze op de volgende wijze over de ver-

schillende klassen der afdeeling Hoogere Burgerschool verdeeld:

1e studiejaar	77
2e » »	56
3e » »	36
4e » »	38
5e » »	6
Toehoorders	3
Totaal	216

Het aantal internen wisselde van 1 Januarij tot 1 October af van 75 tot 69. Op dezen laatsten datum klom het echter tot 84.

Gedurende het 1e trimester van den cursus 1876—1877 nam het aantal leerlingen der Hoogere Burgerschool toe met 4. De kandidaat voor het 1e studiejaar, die door ongesteldheid verhinderd was aan het toelatingsexamen deel te nemen, werd na zijn herstel afzonderlijk onderzocht en toegelaten. Een oud-leerling van het 2e studiejaar, die in het vorige schooljaar om financiëele redenen de inrichting had verlaten, keerde terug. Een leerling van het 2e studiejaar der gemeentelijke Hoogere Burgerschool te *Amsterdam* werd na examen hier in dezelfde klasse geplaatst, terwijl een leerling van het 3e studiejaar der Rijks Hoogere Burgerschool te *Tilburg*, krachtens gouv. besluit van 4 November 1876 N° 15, zonder examen werd opgenomen in dezelfde klasse alhier.

Daarentegen werd de inrichting gedurende hetzelfde tijdvak verlaten door: 1 leerling uit het 1e studiejaar, die met zijne familie naar *Nederland* vertrok, en 4 leerlingen van het 4e studiejaar, waarvan 2 in den handel en 2 bij het kadaster geplaatst werden.

Op 1 Januarij 1877 bedroeg het aantal leerlingen der Hoogere

Burgerschool dus 215, op de volgende wijze over de verschillende klassen verdeeld:

1e studiejaar	77
2e » »	58
3e » »	37
4e » »	34
5e » »	6
Toehoorders	3
Totaal	215

Het aantal leerlingen der afdeeling *B*, taal- land- en volkenkunde van *Nederlandsch-Indie*, bedroeg op 1 Januarij 1876, blijkens het vorige jaarverslag, 5. Van 1 Januarij tot 1 October werd dit getal met 1 vermeerderd, doch met 3 verminderd, zoodat het schooljaar 1875—1876 sloot met 3 leerlingen. Bij de opening van den nieuwen cursus op 16 October lieten zich nog 5 nieuwe leerlingen inschrijven, waarvan 4 oud-leerlingen der Hoogere Burgerschool die in Augustus en September een voldoend eind-examen hadden afgelegd, en 1 die het diploma van dit examen in *Nederland* had verkregen. In het verdere gedeelte van dit jaar werd bovendien verzocht aan de lessen in deze afdeeling te mogen deelnemen door 2 oud-leerlingen der Hoogere Burgerschool, die eveneens in Augustus en September met goed gevolg het eindexamen hadden afgelegd, zoodat op 1 Januarij 1877 het aantal leerlingen in deze afdeeling tot 10 geklommen was, waarvan 7 de lessen in het 1e en 3 die in het 2e studiejaar volgden.

Onderstaande tabel geeft een overzicht der mutatien die het aantal leerlingen van 1 Januarij 1876 tot 1 Januarij 1877 ondergaan heeft.

LEERLINGEN.	1 Januarij 1876.	1 Februarij "	1 Maart "	1 April "	1 Mei "	1 Junij "	1 Julij "	1 Augustus "	1 September "	"	Aanwezig op 30 September.	Tusschentijds toegelaten.	Verlieten de inrichting tusschentijds.	De lessen zijn bijgewoond door.	Namen deel aan de overgangsexamens.	Namen geen deel aan de overgangsexamens.	Werden bevorderd.	Werden niet bevorderd.	Legden eind-examen af. Toegelaten.	Legden eind-examen af. Afgewezen.	Verlieten de inrichting op 30 September.	Teruggekomen oud-leerlingen.	Oud-leerlingen op 1 October.	Van de hoogere burgerschool te Soerabaija.	Kandidaten bij het toelatings-examen.	Toegelaten.	Afgewezen.	Ingeschreven op 1 October	Id. op 1 November.	Id. op 1 December.	Id. op 1 Januarij 1877.
Afdeeling A.																															
1e studiejaar	72	72	71	68	67	68	67	67	66		66	2	7	73	66	"	50	16	"	"	5	"	12	"	77	66	11	77	78	78	77
2e " "	40	39	39	35	35	35	35	35	35		35	1	6	41	33	"	28	7	"	"	"	"	56	"	3	"	3	56	58	58	58
3e " "	49	48	48	43	42	42	42	42	42		42	"	8	50	42	"	36	6	"	"	3	1	35	"	2	2	"	36	36	36	37
4e " "	12	12	12	12	12	11	10	10	10		10	"	2	12	8	2	5	5	"	"	1	"	37	1	"	"	"	38	38	38	34
5e " "	6	6	6	6	6	6	6	6	6		6	"	"	6	"	"	"	"	4	2	5	"	6	"	"	"	"	6	6	6	6
Toehoorders	6	6	4	4	4	4	4	4	4		4	"	3	7	"	"	"	"	2	1	3	2	3	"	"	"	"	3	3	3	3
Totaal	185	183	180	168	166	166	164	164	163		163	3	26	189	151	2	119	34	6	3	17	3	149	1	82	68	14	216	219	219	215
Internen	75	73	74	72	71	70	69	69	69		69	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	84	85	87	86
Externen	110	110	106	96	95	96	95	95	94		94	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	132	134	132	129
Van Batavia	89	88	85	78	77	78	77	77	76		76	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	119	121	120	116
Van elders	96	95	95	90	89	88	87	87	87		87	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	97	98	99	99
Afdeeling B.																															
1e studiejaar	3	3	3	3	3	3	3	3	3		3	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	5	7	7	7
2e " "	2	2	2	3	3	3	"	"	"		"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	3	3	3	3
Totaal	5	5	5	6	6	6	3	3	3		3	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	8	10	10	10

Uit de volgende opgaaf blijkt, hoe groot het aantal leerlingen, dat middelbaar onderwijs genoot, sedert de oprichting van het Gymnasium Willem III geweest is:

1	Januarij	1861	25
1	»	1862	34
1	»	1863	35
1	»	1864	41
1	»	1865	43
1	»	1866	46
1	»	1867	44

Reorganisatie op 1 October, 1867.

1	Januarij	1868	63
1	»	1869	97
1	»	1870	102
1	»	1871	114
1	»	1872	124
1	»	1873	135
1	»	1874	132
1	»	1875	152
1	»	1876	183
1	»	1877	215

Bij dit laatste getal voor *Soerabaija* 34 voegende, verkrijgt men een totaal van 249. Het blijkt dus dat op 1 Januarij 1877 ruim 5.6 maal zooveel leerlingen middelbaar onderwijs ontvingen als op 1 Januarij 1867.

Gezondheidstoestand.

De algemeene gezondheidstoestand der leerlingen was, volgens de van den Directeur ontvangen rapporten, gedurende

het geheele jaar zeer goed. Besmettelijke ziekten kwamen niet voor.

Schoolverzuim.

De cijfers voor het schoolverzuim van de leerlingen der hoogere burgerschool liepen ook dit jaar weder zeer uiteen. Een overzicht daarvan over de 4 laatste jaren wordt gevonden in de volgende opgaven:

	1873.	1874.	1875.	1876.
Januarij	5.5%	7.6%	4.2%	7 %
Februarij	6	5.8	5.9	4.5
Maart	4.5	2.6	3.8	4
April	5.8	4.7	5.5	4.8
Mei	5.6	5.8	5	3.4
Junij	6.4	4.8	3.8	3.6
Julij	1.7	2.7	—	—
October	3.7	4.7	2.3	4.4
November	8.5	2.6	2.4	4.3
December	10.7	2.7	4.4	5

of in 1873 gemiddeld ..... 5 %
» » 1874 » 3.6
» » 1875 » 4.1
» » 1876 » 3.7

Opvoeding en onderwijs.

Even als in het vorige jaarverslag, kan met lof melding

gemaakt worden van het gedrag der leerlingen, gedurende het tijdvak waarover dit verslag loopt. De overgroote meerderheid van de leerlingen der hoogere burgerschool legden zich met ijver en inspanning op hunne studiën toe. Dat ongeveer 78% hunner aan het einde van het schooljaar 1875—1876 waardig gekeurd werden tot eene hoogere klasse over te gaan, bewijst dit voldoende; vooral als in aanmerking genomen wordt dat onder de overigen, die niet zoo gelukkig waren, nog velen voorkwamen, dien het minder aan vlijt en studielust, dan wel aan aanleg ontbrak; niet weinigen hunner hebben bovendien in het 1e trimester van den cursus 1876—1877 gegronde redenen van tevredenheid gegeven.

Het eindexamen der afdeeling hoogere burgerschool werd in Augustus en September door de daartoe door de Regering benoemde Commissie voor de zesde maal afgenomen.

Zes leerlingen van het 5e studiejaar en drie toehoorders namen daaraan deel. Het diploma werd uitgereikt aan de volgende leerlingen:

J. J. Meijer,
H. C. A. Muller,
K. F. Watson,
F. H. J. Leidelmeijer,
A. J. C. Schmidt en
W. H. Wijnmalen.

Sedert 1866 is nu het eindexamen der Hoogere Burgerschool door 36 leerlingen afgelegd.

Aan het in September gehouden groot-ambtenaarsexamen namen eenige leerlingen der afdeeling B, Taal-, land- en volkenkunde van *Nederlandsch-Indië*, deel. Aan twee dezer, de Heeren *J. L. B. Heijligers* en *J. L. van Gennep*, werd het diploma uitgereikt.

Sedert 1868 verkregen 45 leerlingen van deze afdeeling het radicaal van ambtenaar.

Beurs, gevormd uit de gift van den Koning van Siam, en studiefonds voor onbemiddelde leerlingen van goeden aanleg.

De beide externe leerlingen, aan wie door het Collegie van Curatoren, blijkens het vorige jaarverslag, elk voor de helft het genot der renten van dit fonds was toegekend, bleven dit voorrecht genieten tot 1 October van dit jaar.

Een hunner legde met goed gevolg het groot-ambtenaarsexamen af en de ander het eindexamen der Hoogere Burgerschool.

Met 1 October werd het genot dezer renten toegekend aan een leerling van het 1e studiejaar der Hoogere Burgerschool.

Daar het herhaaldelijk voorgekomen was dat goede leerlingen on financiëele redenen de inrichting ontijdig hadden moeten verlaten, deed de Directeur van het Gymnasium in September een beroep op het publiek, tot het bijeenbrengen der middelen om in zulke gevallen de noodige tegemoetkoming te kunnen verschaffen; aan zijne uitnoodiging werd in ruime mate gehoor gegeven en zoodoende kwam een *studiefonds voor onbemiddelde leerlingen van goeden aanleg* tot stand, dat al dadelijk in staat was ondersteuning te verleenen aan eenige leerlingen der hoogere burgerschool te Batavia en zich kon voorstellen weldra voor het middelbaar onderwijs op andere plaatsen in Indië hetzelfde te doen.

Bibliotheek en verzamelingen.

De bibliotheek nam ook dit jaar door aankoop en door geschenken van de Regering en van particulieren in uitgebreidheid en belangrijkheid toe. Door de goede zorgen der

drie bibliothecarissen verkeert de verzameling in goeden toestand.

Het deel der boekerij, dat in de behoeften van leeraren en leerlingen der afdeeling *B* voorziet, telde op 1 Januarij 1877 een aantal van 235 nummers; dat voor wetenschappelijke werken ten behoeve van leeraren, opvoeders en leerlingen der afdeeling *A* bevatte 794 nummers; en dat voor uitspannings-lectuur voor de leerlingen der Hoogere Burgerschool 392 nummers.

De geheele boekerij der inrichting bevatte dus aan het einde des jaars 1421 nummers, tegen 1323 op den 1^en^ Januarij.

Ook de verzamelingen van hulpmiddelen voor het onderwijs verkeeren in goeden toestand.

De verzameling van hulpmiddelen voor het teekenonderwijs is in den loop van dit jaar aanmerkelijk uitgebreid. Tijdelijk gebrek aan lokaliteit heeft echter met 1 October gedwongen tot ontruiming voor eenigen tijd van een der beide teekenzalen.

De natuurkundige en scheikundige kabinetten zijn in behoorlijke orde en worden goed onderhouden. De lokalen voor het onderwijs in de scheikunde laten echter nog te wenschen over.

Lokaliteit en gebouwen.

In de vermeerderde behoeften van het schooljaar 1876 – 1877 is voorzien door de bijbouwing van hulpschoollokalen, terwijl verder in den loop van dit jaar belangrijke reparatiën en verbeteringen der gebouwen hebben plaats gehad.

Huishouding en financiën.

Ook in dit jaar leverde de eigenlijke huishouding geene

moeijelijkheden op. De leveranciers voldeden aan hunne verplichtingen.

Het meubilair verkeert in goeden toestand en door uitbesteding werd in de bestaande behoeften voorzien.

Van de 86 internes, op 1 Januarij 1877 aanwezig, betalen nog 41 het oude kost- en schoolgeld van *f* 480.— 's jaars.

De ontvangsten en uitgaven waren in de twee laatste jaren als volgt:

	1875.	1876.
ontvangsten.....	*f* 59570.—	*f* 65115.--
uitgaven.....	» 239749.73	» 189849.32[5]

---

b. Hoogere burgerschool met driejarigen cursus te Soerabaija.

Deze jeugdige inrichting, die geopend werd op 1 November 1875, heeft zich in dit eerste jaar van haar bestaan reeds in een toenemenden bloei mogen verheugen, zoodat zij al dadelijk begonnen is veel nut te stichten en voor de toekomst de schoonste verwachtingen geeft.

Bij Gouv. besluit van 25 Julij, 1876 no. 7 werd het reglement voor deze school gearresteerd, terwijl bij besluit van den Directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid van 25 October, 1876 no. 12051 het programma der kundigheden werd vastgesteld, vereischt voor de toelating in de laagste klasse.

Commissie van toezicht.

In deze commissie ontstonden twee vacatures door het vertrek van den voorzitter Mr. *L. Hovij* en het lid Dr. *G. L. Mens Fiers Smeding*. Deze vacatures werden aangevuld door de benoeming tot leden van de Heeren Mr. *H. B. van Davelaar* en Dr. *J. de Clerq Zubli*, terwijl de commissie den Heer *A. Haga* tot haren voorzitter koos.

Personeel.

Het personeel der leeraren onderging geene verandering, alleen werd de Heer *A. J. Gouka* van tijdelijk tot definitief leeraar in de moderne talen en de aardrijkskunde benoemd.

Leerlingen.

Op 1 November 1875 werd de school geopend met 19 leerlingen, die verdeeld waren als volgt:

15 in het 1e studiejaar.
3 » » 2e »
1 » » 3e »

In den loop van den cursus werden nog 4 leerlingen toegelaten; twee, afkomstig van de 2e klasse der Hoogere Burgerschool te *Leiden*, werden ook hier in dezelfde klasse ingeschreven; de beide anderen werden tot de 1e klasse toegelaten, waarin zij ook op de Hoogere Burgerschool te *Batavia* waren geplaatst geweest.

Een leerling van het 1e studiejaar vertrok naar *Nederland*

en werd daar, na afgelegd examen, in de 2e klasse der Hoogere Burgerschool te *'s Gravenhage* opgenomen.

Aan het einde van den cursus waren er dus nog 22 leerlingen, waarvan 16 in het 1e, 5 in het 2e en 1 in het 3e studiejaar.

Bij den aanvang van den nieuwen cursus werden 17 nieuwe leerlingen na aflegging van een voldoend examen ingeschreven, terwijl een oud-leerling der Hoogere Burgerschool te *Amsterdam* zonder examen in het eerste studiejaar geplaatst werd.

Daarentegen verlieten drie oud-leerlingen de school; een verkreeg bij het eindexamen een diploma, waarop hij bij de Hoogere Burgerschool te *Batavia* tot de 4e klasse werd toegelaten; de ander, uit het 2e studiejaar, deed examen als volontair bij de infanterie, terwijl de derde, uit het eerste studiejaar, zich in den handel begaf.

Het geheele aantal der nieuwe leerlingen bij de opening van de nieuwen cursus bedroeg dus 37, die verdeeld waren als volgt:

20 in het 1e studiejaar.
14 » » 2e »
3 » » 3e »

Op 1 October liet zich nog een toehoorder voor enkele lessen van het 1e studiejaar inschrijven, zoodat het aantal leerlingen op ultimo December 38 bedroeg.

Overgangsexamens.

Deze hadden plaats in het begin van Augustus en daarbij werden bevorderd:

12 leerlingen van het 1e tot het 2e studiejaar.
5 » » » 2e » » 3e »

Toelatingsexamens.

Het toelatingsexamen voor den nieuwen cursus vond plaats in het laatst van September.

Voor het 1e studiejaar meldden zich aan 27 kandidaten, waarvan er 17 werden toegelaten.

Voor het 2e studiejaar waren 4 kandidaten, waarvan 2 werden toegelaten.

De algemeene indruk van het toelatingsexamen was iets gunstiger dan in het vorige jaar, maar toch liet het nog zeer veel te wenschen over. Vooral in de geschiedenis en de Fransche taal was het meerendeel der kandidaten zwak, terwijl ook het mondelinge examen in de cijferkunst verre van bevredigend was. Intusschen heeft men reden hierin verbetering te wachten, daar de voorbereidende inrichtingen, waar de kandidaten worden gevormd, zich er meer en meer op toeleggen hun onderwijs zoo in te richten, dat het zich aan het later te ontvangen middelbaar onderwijs aansluit.

Onderwijs.

Het onderwijs in alle klassen heeft steeds geregeld plaats gehad. Bij de enkele absenties, die zich voordeden, werd steeds door de andere leeraren in de lessen voorzien.

Het grootste gedeelte der leerlingen legden zich met lust en ijver op hunne studiën toe.

Uit hetgeen hierboven omtrent de overgangsexamens is medegedeeld, blijkt dat de vorderingen hiermede in overeenstemming waren.

Daar het eerste toelatingsexamen niet met al die gestrengheid werd afgenomen, die in den vervolge daarbij op den voorgrond zal staan, en de afgeloopen cursus eene maand korter geduurd heeft, dan de tijd er voor aangewezen, mag de uitslag der overgangsexamens werkelijk zeer gunstig genoemd worden.

De geest onder de leerlingen was zeer goed en hun gedrag gaf geene aanleiding tot ontevredenheid; slechts zeer zeldzaam behoefden straffen opgelegd te worden en dan alleen nog voor gewone feiten, die op elke school voorkomen.

Bibliotheek en verzamelingen.

Door belangrijken aankoop en door geschenken van de Regering werd de van de voormalige ambachtschool overgenomen bibliotheek zeer uitgebreid. De catalogus kwam gereed en bevat 422 nummers.

In December werden de uit *Nederland* ontboden leermiddelen voor het onderwijs in de natuur- en scheikunde ontvangen. Met hetgeen van de voormalige ambachtschool werd overgenomen, is deze verzameling voor de behoefte vrij volledig.

De uit *Nederland* ontboden hulpmiddelen voor het onderwijs in het teekenen zijn nog niet aangekomen, zoodat thans nog hoofdzakelijk naar voorbeelden geteekend wordt.

Meubilair en gebouw.

Het meubilair verkeert in bevredigenden toestand en werd zooveel noodig aangevuld.

Het gebouw waarin het onderwijs gegeven wordt, is eene tijdelijk ingehuurde particuliere woning, die dus in verschillende opzigten niet aan de eischen van het onderwijs voldoet. Zoo ontbreekt b. v. een behoorlijk ingerigt physisch kabinet en ook de teekenzaal laat veel te wenschen over. Bovendien is het waarschijnlijk dat de lokalen voor de 2e en 3e klasse weldra voor het aantal leerlingen te klein zullen zijn.

Ontvangsten en uitgaven.

De uitgaven voor deze inrichting hebben bedragen eene som van *f* 47207.—, waartegen aan schoolgelden een bedrag van *f* 6135.— werd geind.

B.

LAGER ONDERWIJS

VOOR

EUROPEANEN EN MET HEN GELIJKGESTELDEN.

---

§ 1.

Organisatie.

Na de belangrijke besluiten die in 1875 ten opzichte van het lager onderwijs zijn genomen, is het in 1876 niet noodig gebleken in de daartoe betrekkelijke bepalingen verandering van grooten omvang te brengen. Alleen verdienen vermelding de volgende beschikkingen:

a. Gouv. besluit van 4 October 1876 (Stbl. n° 252), waarbij de voorschriften voor het afnemen der onderwijzersexamens de volgende veranderingen ondergingen:

1e de deskundigen worden voortaan benoemd door den directeur belast met de zaken van het onderwijs en niet meer door de plaatselijke schoolcommissiën,

2e de deskundigen treden op als stemgerechtigde leden der examencommissie,

3e aan den inspecteur wordt de leiding van het examen opgedragen.

b. Gouv. besluit van 14 Junij 1876 (Stbl. n° 149), waarbij uitbreiding gegeven werd aan de voorschriften op toekenning van reis- en verblijfkosten van hen, die een voldoend examen afleggen voor hoofd- of hulponderwijzer.

c. Gouv. besluit van 19 Aug. 1876, n° 29a, waarin werd verklaard dat de vermindering der schoolgelden voor een tweede en volgende kinderen van één gezin ook van toepassing is, wanneer die kinderen verschillende openbare lagere scholen op dezelfde plaats bezoeken.

Tengevolge van de talrijke benoemingen, die in het vorige jaar hebben plaats gehad, was in den regel het onderwijzend personeel aan de verschillende scholen genoegzaam voltallig; wel werd hier en daar nog behoefte aan meerdere krachten gevoeld, maar die behoefte was toch niet zoo dringend, dat tot inkrimping der lesuren moest worden overgegaan.

De bewaarscholen bleven nog steeds zonder groote beteekenis; alleen te *Samarang* werd daaraan eenige uitbreiding gegeven, die echter nog niet tot belangrijke resultaten heeft geleid. In het volgende jaar kan men echter, zoowel op de genoemde plaats als te *Soerabaja*, op eene aanzienlijke verbetering van dezen tak van het onderwijs rekenen.

De schoolbibliotheken zijn in aantal en omvang toegenomen en blijken meer en meer te beantwoorden aan de bedoeling waarmede zij zijn opgericht; de uitbreiding der bibliotheken was meestal te danken aan de ondersteuning van particulieren, die langs dezen weg hunne belangstelling in het onderwijs toonden, terwijl daarentegen de bepaling, dat de gelden voor

prijzen bestemd, geheel of gedeeltelijk voor de oprichting en uitbreiding van schoolbibliotheken kunnen worden besteed, slechts zelden in toepassing werd gebracht.

Het onderwijs aan de normaalschool voor hulponderwijzers te *Batavia* werd geregeld voortgezet. Den 1^en^ Januarij waren er 12 leerlingen ingeschreven, waarvan 9 Gouvernements-hulponderwijzers en 3 particuliere onderwijzers.

In den loop van het jaar vonden de volgende mutatiën plaats: 2 leerlingen werden afgeschreven wegens vertrek, 2 wegens het verkrijgen eener akte van hoofdonderwijzer en 2 wegens voortdurend wegblijven zonder kennisgeving. Daarentegen werden opgenomen: 5 hulponderwijzers en 3 hulponderwijzeressen in dienst van het gouvernement, 1 particuliere onderwijzer en 1 particuliere onderwijzeres. Van de gouvernements-hulponderwijzeressen verkreeg eene de acte van hoofdonderwijzeres, maar bleef als bezoekster sommige lessen volgen, terwijl ook eene andere hoofdonderwijzeres op dezelfde wijze aan het onderwijs deelnam.

Aan het einde des jaars bestond het aantal leerlingen dus uit:

9 gouvernements-onderwijzers,
2 » -onderwijzeressen,
3 particuliere onderwijzers,
1 » onderwijzeres,

terwijl 2 gouvernements-onderwijzeressen als bezoeksters een gedeelte van den cursus volgden.

In de maand Julij werden in verschillende vergaderingen, zoowel der Inspecteurs onderling, als van deze met den Directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid, de belangen van het onderwijs besproken.

§ 2.

Toezicht op het onderwijs.

De lagere scholen werden alle door de inspecteurs bezocht: die buiten de hoofdplaatsen van *Java* in den regel eenmaal en de scholen op de genoemde hoofdplaatsen meer dan eens. De verhouding tusschen de inspecteurs en de onderwijzers, zoowel de particuliere als die in 's lands dienst, was over het algemeen naar wensch, en de wenken en aanwijzigingen der inspecteurs werden meestal op bevredigende wijze opgevolgd.

Voorts werd door de inspecteurs, na elke inspectie, hunne bevinding aan den Directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid medegedeeld, waarbij zij dan zulke voorstellen voegden, als hun in het belang van het onderwijs noodig voorkwamen.

Het toezicht der schoolcommissien werkte zeer verschillend: werd het op vele plaatsen met ijver en oordeel toegepast, op andere weder liet het in beide opzichten wel eens wat te wenschen over.

---

§ 3.

Akten van bekwaamheid tot het geven van onderwijs.

Examens ter verkrijging eener akte van bekwaamheid tot het geven van onderwijs werden gehouden te *Batavia, Ban-*

dong, Cheribon, Samarang, Soerabaija, Soerakarta, Padang en *Bandjarmasin.*

Het aantal candidaten in verschillende vakken bedroeg 29, waarvan 19 slaagden en 10 werden afgewezen.

De nadere bijzonderheden omtrent deze examens zijn vermeld in den staat L^a^ A, behoorende bij dit verslag.

---

§ 4.

Getal en aard der scholen.

Zooals blijkt uit staat L^a^ B, bedroeg op ultimo December het aantal scholen voor gewoon lager onderwijs 91 en voor meer uitgebreid lager onderwijs 26.

De openbare lagere scholen werden in den loop van het jaar met 7 vermeerderd en wel op de volgende plaatsen:

1^e^ de meisjesschool te *Batavia,* geopend den 5^en^ September met 117 leerlingen, en die op ultimo December reeds 134 telde;

2^e^ de school te *Bodjonegoro,* bij de opening op 31 Januarij met 13 en op ultimo December met 52 leerlingen;

3^e^ de 3^e^ lagere school te *Soerakarta,* bij de opening op 5 Februarij met 23 en op ultimo December met 98 leerlingen;

4^e^ de school te *Kendal,* bij de opening op 11 Julij met 8 en op ultimo December met 27 leerlingen;

5^e^ de school te *Sidhoardjo,* geopend den 16^en^ Februarij en met 29 leerlingen op ultimo December;

6e de school te *Siboga*, geopend in de maand Julij en met 14 leerlingen op ultimo December;

7e de school te *Tondano*, geopend op 30 Junij en met 40 leerlingen op ultimo December.

De openbare 6e en 7e lagere scholen te *Batavia*, tot de oprichting waarvan in 1875 machtiging was verleend, zijn in dit jaar nog niet gereed gekomen.

Onder de bijzondere lagere scholen deden zich de volgende veranderingen voor:

te *Batavia* werd geopend de school van Mevr. *le Clerq de Courcelles*, die op ultimo December 29 leerlingen telde;

te *Meester-Cornelis* werd gesloten de Rehoboth-school;

te *Djokjakarta* werd geopend de meisjesschool van Mejufvrouw *D. P. Poll*, die op ultimo December door 30 leerlingen werd bezocht;

te *Salatiga* werd geopend de meisjesschool van Mej. *B. C. W. Gerlings*, met 6 leerlingen aan het einde des jaars;

te *Pasoeroean* werd gesloten de meisjesschool van Mej. *W. J. Leefers* en

te *Neira* geopend de school van den heer *W. G. van Krieken*, met 21 leerlingen aan het einde des jaars.

In het geheel werden dus geopend 4, gesloten 2 bijzondere scholen, en bedraagt de vermeerdering 2.

In den staat La. B zijn niet opgenomen de gouvernements teekenscholen te *Batavia* met 33, te *Samarang* met 102 en te *Soerabaija* met 33 leerlingen, terwijl om dezelfde reden hier nog afzonderlijk moet worden melding gemaakt van

1e de bijzondere namiddagschool van den Heer *L. C. Polderman* te *Samarang* met 39 leerlingen, aan wie door drie onderwijzers les gegeven wordt in lezen, schrijven, rekenen en de beginselen der Nederlandsche taal. De

leerlingen behooren meestal tot de openbare 1e lagere school A, waarbij eenige Inlanders en Chinezen komen;

2e de bijzondere namiddagschool van den Heer *A. C. Tjebbes* te *Samarang*, waaraan 14 leerlingen der openbare 1e lagere school B onderwijs ontvangen in de Nederlandsche en Fransche taal, lezen, schrijven en rekenen;

3e de gymnastiekschool der Maatschappij tot nut van 't algemeen te *Samarang*, met 45 leerlingen en 2 onderwijzers;

4e de gymnastiekschool van den Heer *B. Stoutjesdijk* te *Samarang*, met 30 kinderen en 2 onderwijzers;

5e de gymnastiekschool te *Soerakarta* met 81 leerlingen, waaronder 25 meisjes, en 2 onderwijzers; deze school wordt zeer geprezen en kan allezins wedijveren met vele inrichtingen van denzelfden aard in *Nederland*;

6e de teekenschool van den Heer *H. van Bergen* te *Soerakarta*, in de maand Augustus opgericht, en die aan het einde des jaars reeds 35 leerlingen telde, onder welke 9 meisjes, die afzonderlijk onderwijs ontvangen;

7e de gymnastiekschool, verbonden aan de particuliere jongensschool van den Heer *Nannink* te *Soerabaija*;

8e de gymnastiekschool, geopend door den hoofdonderwijzer aan de openbare 4e lagere school te *Soerabaija*, den Heer *Valk*;

9e de teekenschool van den Heer *von Juncker Brigatto* te *Pasoeroean*.

Ten slotte kan met lof worden gesproken van het in dit jaar door particulieren opgerichte verzorgingsgesticht te Soerakarta, waar kinderen van minder vermogende Europeanen, die niet ter hoofdplaats woonachtig zijn en toch de openbare lagere scholen wenschen te bezoeken, op weinig kostbare, maar zorgvuldige wijze worden gehuisvest, verzorgd en opgevoed.

§ 5.

Omvang en toestand van het onderwijs.

In den omvang van het onderwijs kwam geene noemenswaardige verandering. Tengevolge der veelal verwaarloosde opvoeding der kinderen, moesten nog altijd lezen, schrijven en rekenen, en vooral practische beoefening der Nederlandsche taal, de hoofdvakken der openbare school blijven. Waar echter de ontwikkeling der leerlingen dit toeliet, werd er met zorg naar gestreefd, al de vakken van het lager onderwijs te behandelen.

Door de jongens wordt de openbare lagere school gewoonlijk verlaten, als zij het klein-ambtenaarsexamen hebben afgelegd; de meisjes gaan meestal heen op elf- of twaalfjarigen leeftijd. Vooral bij de laatsten gaat daardoor veel van het genoten onderwijs weer verloren, welk bezwaar alleen door de oprichting van afzonderlijke openbare meisjesscholen zal kunnen worden verholpen.

De bijzondere jongensscholen stelden zich meer en meer tot doel de leerlingen voor het middelbaar onderwijs op te leiden, een streven waarbij het aldaar gegeven onderricht blijkbaar heeft gewonnen.

Omtrent de bijzondere meisjesscholen werden zeer uiteenloopende berichten ontvangen: sommige dier berichten waren gunstig, maar in het algemeen schijnt dit onderwijs voor zeer veel verbetering vatbaar te zijn.

Ten opzichte der verschillende leervakken kan het volgende worden medegedeeld:

Lezen.

De leesmethode van *Bouman,* die reeds hier en daar was ingevoerd, is in dit jaar voor alle openbare lagere scholen verplicht gesteld.

Voor eene duidelijke uitspraak, een juisten toon en een behoorlijk begrip van het gelezene werd veel zorg gedragen, terwijl de onderwijzers meer en meer de waarde van een systematisch leesonderricht beginnen te erkennen.

Toch zijn de resultaten, voornamelijk in de lagere klassen, nog vaak onbevredigend, en blijft het voor onderwijzers en leerlingen noodig zich op deze afdeeling van het onderwijs met bijzonderen ijver toe te leggen.

Schrijven.

Zonder veel inspanning van den kant der onderwijzers worden op vele scholen goede schrijvers gevormd, maar zoo algemeen als vroeger is het schrijven eener fraaie hand niet meer, omdat tegenwoordig ook aan andere vakken meer tijd moet worden besteed.

Rekenen.

De wijze waarop het rekenonderwijs aan de openbare lagere scholen werd gegeven, mag met recht worden geprezen, en de vorderingen der leerlingen daarin zijn dan ook meestal vrij voldoende geweest. In het algemeen werd echter opgemerkt dat het schriftelijk oplossen van vraagstukken beter ging dan het rekenen uit het hoofd.

Op sommige bijzondere scholen ging het rekenonderwijs vooruit, terwijl het op andere nog steeds veel te wenschen overliet.

Vormleer.

Waar dit leervak goed werd behandeld, kon men duidelijk waarnemen dat het in ruime mate tot de ontwikkeling der leerlingen bijbrengt; behoudens eenige loffelijke uitzonderingen echter, werd niet die duidelijkheid van voorstelling bereikt, die vooral bij dit onderwijs zoo volstrekt onmisbaar is.

Nederlandsche taal.

Dit leervak levert in de Indische school de grootste moeijelijkheden op, en er bestaat geen uitzicht dat hierin spoedig eene gunstige verandering zal komen. Men moet zich dus tevreden stellen met een langzamen vooruitgang en deze wordt meer en meer merkbaar.

Door geleidelijke spreekoefeningen en het van buiten leeren van geschikte versjes, tracht men de gebrekkige kennis van vele leerlingen in dit opzicht aan te kweeken, en ook het onderwijs in andere vakken wordt aan de vermeerdering der kennis van de Nederlandsche taal dienstbaar gemaakt.

Aardrijkskunde.

Het onderwijs in de aardrijkskunde gaat langzamerhand vooruit, maar moest zich nog meestal bepalen tot *Indie, Java* of zelfs het gewest van inwoning. Bij het onderricht in de aardrijkskunde van *Java* werd veel nut getrokken uit het

gebruik van de schoolkaart van den heer Jhr. *van der Wil ligen von Schmidt auf Altenstadt.*

De wiskundige aardrijkskunde moest nog meestal achterwege blijven en de voor dit onderwijs beschikbaar gestelde telluria konden slechts zelden worden gebruikt.

Geschiedenis.

Dit vak bleef in de school eene ondergeschikte plaats innemen.

Over het algemeen werd de geschiedenis van *Nederland* behandeld naar eene leesles uit een goed geschreven boekje. Het gemis van zulke boekjes voor de geschiedenis van *Ned.-Indie*, maakte het onderwijs in deze aanmerkelijk moeijelijker.

Kennis der natuur.

De vele eischen der andere leervakken doen het onderwijs in de natuurkennis nog steeds eenigzins achterstellen. Ook vindt niet iedere onderwijzer het gemakkelijk, met de gebrekkige hulpmiddelen die hem ten dienste staan, zijn mededeelingen aanschouwelijk genoeg in te richten. Toch zag men dat hier en daar een juist begrip van verschillende natuurverschijnselen was aangebracht.

Zang.

Het verwaarloozen van het zangonderwijs, meest een gevolg van de weinige bedrevenheid in het zingen der onderwijzers, gaf den directeur, belast met de zaken van het onderwijs,

aanleiding in eene circulaire op eene zorgvuldiger beoefening van dit leervak aan te dringen. Sedert wordt er meer zorg aan besteed, maar de genoemde onbedrevenheid van vele onderwijzers is oorzaak dat de verkregen resultaten gering blijven.

Beginselen van de kennis der levende talen.

Aan de openbare 1e lagere scholen, waar de leerlingen der hoogste klasse onderwijs in het Fransch genieten, zijn de vorderingen over het algemeen niet groot, omdat het onderwijs niet lang genoeg voortgezet wordt.

Op verscheidene bijzondere scholen, werden zeer goede resultaten verkregen, maar bij andere bleek het weer dat wel veel onderwezen, maar weinig geleerd werd.

Teekenen.

Dit vak schijnt nog al in den smaak der leerlingen te vallen en op de enkele scholen waar het wordt onderwezen, zijn de vorderingen zeer bevredigend. Slechts weinigen echter zijn voldoende gevorderd om verder te gaan dan het nateekenen van voorbeelden.

De teekenoefeningen in verband met de vormleer, naar de zoogenaamde methode van *de Witte van Citters*, zijn op verscheidene scholen ingevoerd.

Gymnastiek.

Geregeld onderwijs in de gymnastiek wordt alleen aan bijzondere scholen gegeven, waaronder, zooals boven reeds werd medegedeeld, vooral die te *Soerakarta* uitmunt.

Op vele openbare lagere scholen geven de onderwijzers zich de moeite, hunne leerlingen in den speeltijd met eenvoudige gymnastische oefeningen bezig te houden.

Handwerken voor meisjes.

Aan de meisjesscholen wordt hiervan nog al werk gemaakt en, zoo het schijnt, verkrijgt men daarbij goede resultaten.

---

§ 6.

Onderwijzend personeel.

Over het algemeen waren gedrag en ijver der openbare onderwijzers allezins bevredigend en aan velen komt zelfs de lof toe van stipte plichtsbetrachting en juiste opvatting hunner taak. Enkele ongunstige uitzonderingen ten opzichte van gedrag, ijver en bekwaamheid kwamen echter ook voor.

De onderwijzersvereenigingen te *Batavia, Samarang, Soerabaija* en *Amboina* bleven zich bezig houden met onderlinge bespreking van paedagogische onderwerpen, waartoe zij in den regel elke maand vergaderden. Deze vereenigingen werken nuttig en het ware te wenschen, dat zij zich ook nog op andere plaatsen vormden, waar daartoe een voldoend aantal onderwijzers aanwezig is.

Sedert 1 April wordt door de vereeniging te *Samarang* een schoolblad uitgegeven, dat veel bijval gevonden heeft.

In den staat L^a. C wordt een overzicht gegeven van het onderwijzend personeel, op ultimo December zoo aan de openbare als aan de bijzondere lagere scholen in *Nederlandsch-Indie* werkzaam, met eene globale vergelijking der overeenkomstige cijfers op ultimo December 1875.

Blijkens dezen staat was het bedoelde personeel op ultimo December zamengesteld als volgt:

a. aan de openbare lagere scholen:

82 hoofdonderwijzers,
114 hulponderwijzers,
5 mannelijke kweekelingen,
1 hoofdonderwijzeres,
21 hulponderwijzeressen,
2 vrouwelijke kweekelingen.

b. aan de bijzondere lagere scholen:

19 hoofdonderwijzers,
24 hulponderwijzers,
5 mannelijke kweekelingen,
27 hoofdonderwijzeressen,
30 hulponderwijzeressen,
5 vrouwelijke kweekelingen.

Verder blijkt uit den staat L^a. D, dat het onderwijzend personeel aan de openbare lagere scholen (daaronder begrepen die met verlof of op wachtgeld waren) op ultimo December het aantal van 261 bedroeg, waarvan:

45 onderwijzers 1^e klasse,
99 » 2^e »
27 » 3^e » met akte van bekwaamheid als hoofdonderwijzer,
60 » 3^e » zonder akte van bekwaamheid als hoofdonderwijzer,

23 hulponderwijzeressen,
4 mannelijke kweekelingen, en
1 vrouwelijke kweekeling.

De mutatiën in het onderwijzend personeel der openbare lagere scholen gedurende dit jaar, worden aangegeven in den staat L[a]. E, en leveren de volgende cijfers:

5 onderwijzers overleden,
3 » } werden eervol ontslagen uit 's lands dienst,
2 onderwijzeressen }
1 onderwijzer werd wegens ziekte ontslagen uit zijne betrekking,
7 onderwijzers gingen over in andere betrekkingen bij het Inlandsch of middelbaar onderwijs,
14 onderwijzers } vertrokken met verlof naar *Nederland*,
1 onderwijzeres }
9 onderwijzers werden aangesteld,
9 » » » na terugkomst van verlof,
1 vrouwelijke kweekeling overleed,
3 mannelijke kweekelingen werden ontslagen,
1 vrouwelijke kweekeling werd aangesteld,
1 » » » bevorderd tot hulponderwijzeres.

---

§ 7.

Getal en aard der leerlingen.

In de staten L[a]. *F*. *G* en *H* wordt een overzicht gegeven van de kinderen van Europeanen en met deze gelijkgestelden, die op ultimo December 1876 de lagere scholen bezochten.

Blijkens staat L[a]. *F* was het aantal leerlingen op de openbare scholen 5785, (3582 jongens en 2203 meisjes), tegen 5429 (3437 jongens en 1992 meisjes) op ultimo December 1875, hetgeen eene vermeerdering aanwijst van 356 leerlingen (145 jongens en 211 meisjes).

De staat L[a]. *G* bevat eene gelijke opgave voor de bijzondere scholen, waarop zich bevonden 2212 leerlingen (809 jongens en 1403 meisjes), tegen 2109 (737 jongens en 1372 meisjes). op ultimo December 1875, gevende eene toename van 103 leerlingen (72 jongens en 31 meisjes).

In staat L[a]. *H* vindt men eene zamentrekking der beide vorige en dus eene opgave der leerlingen, die op ultimo December 1876 zoowel de openbare als de bijzondere lagere scholen bezochten. Hun aantal bedroeg 7997 (4391 jongens en 3606 meisjes), tegen 7538 (4174 jongens en 3364 meisjes) op ultimo December 1875, zijnde eene vermeerdering van 459 leerlingen (217 jongens en 242 meisjes).

De staten L[a]. *J* en *K* bevatten voor elke school afzonderlijk eene opgave van het onderwijzend personeel en de leerlingen aan de openbare en bijzondere lagere scholen in *Nederlandsch-Indie*, op ultimo December 1876.

Ongerekend de kweekelingen, werd op de openbare scholen door 218 onderwijzers en onderwijzeressen aan 6249 kinderen les gegeven, zijnde gemiddeld 1 onderwijzer op 28.6 leerlingen, eene verhouding iets ongunstiger dan in het vorige jaar.

Onder het getal der leerlingen waren 464 inlanders en met deze gelijkgestelden, zijnde 78 meer dan in het vorige jaar.

Het aantal gratis leerlingen bedroeg 3395 of 54%, zijnde 165 meer dan in het vorige jaar.

Het cijfer der leerlingen in de laagste klassen vermeerderde met 168, in de middenklassen met 246 en in de hoogste met 20.

Het schoolverzuim bedroeg gemiddeld 26 schooldagen per kind, dus 2 minder dan in het vorige jaar.

De school werd verlaten door 2971 leerlingen, waarvan 231 alle vakken hadden doorloopen: in 1875 waren die cijfers 2615 en 262;

Op de bijzondere lagere scholen werd door 100 onderwijzers en onderwijzeressen onderricht gegeven aan 2248 kinderen, dus gemiddeld door een onderwijzer aan ruim 22 leerlingen, ongeveer dezelfde verhouding als in het vorige jaar.

In de laagste klasse waren 940 leerlingen, in de middenklasse 821 en in de hoogste 487, zijnde respectievelijk 25, 17 en 49 meer dan in 1875.

Het aantal verzuimde schooldagen is niet volledig opgegeven, omdat vele scholen daarvan geene aanteekening hadden gehouden.

De school werd verlaten door 637 leerlingen, waarvan 162 alle vakken van het onderwijs hadden doorloopen. In 1875 bedroegen die cijfers 542 en 150.

Het aantal inlanders en met deze gelijkgestelden bedroeg 36, tegen 50 op denzelfden tijd van het vorige jaar.

---

§ 8.

Onderwijzerswoningen, schoollokalen, schoolmeubelen en leermiddelen.

Over het algemeen verkeerden de schoollokalen en onderwijzerswoningen in vrij goeden staat; alleen deed zich bij sommige der laatsten gebrek aan genoegzame ruimte gevoelen.

Het lokaal der openbare 3e lagere school te *Batavia* werd wegens verzakking der fundamenten ontruimd en een particulier gebouw ingehuurd om tijdelijk tot schoollokaal te dienen.

De woning van den 1en hulponderwijzer aan de openbare 1e lagere school te *Batavia* werd tijdelijk ingericht tot lokaal voor de meisjesschool aldaar, voor welke nog geen gebouw beschikbaar was.

Voorts werd te *Batavia* een stuk grond aangekocht om te dienen tot emplacement voor de op te richten openbare 7e lagere school.

Te *Riouw* kwam eene vergrooting van de onderwijzerswoning tot stand.

De nieuwe schoollokalen te *Toeban*, *Blitar* en *Bandjarmasin* zijn in de maand Julij betrokken en voldoen aan billijke eischen.

Voor de school te *Salatiga* werden de noodige fondsen toegestaan ter vergrooting, waarmede men spoedig gereed zal zijn.

Ten behoeve der nieuw opgerichte school te *Kendal* is een gedeelte van de pradjoerits-kazerne afgestaan en tot een vrij doelmatig lokaal ingericht.

De onderwijzerswoningen te *Ambarawa*, *Tegal* en *Japara* ondergingen de vereischte reparatiën; terwijl te *Wonosobo* de gewezen officierswoningen voor de aldaar geplaatste onderwijzers zijn ingericht; aan deze woningen zijn echter nog voortdurende reparatiën noodig.

Te *Soerabaja* is ten behoeve van de 3e school een nieuw gebouw opgericht, dat eerlang zal betrokken worden.

De school te *Banjoewangie* is op 1 November in een nieuw lokaal overgebracht. Ook te *Bima* is een nieuw lokaal betrokken.

Het schoolmeubilair en de leermiddelen werden voortdurend aangevuld en verbeterd, en gaven geene reden tot klagen.

De bijzondere scholen waren ten deele in woonhuizen, ten deele in voor het doel opgerichte gebouwen gevestigd, en kunnen over het algemeen op den lof van netheid en doelmatigheid aanspraak maken.

§ 9.

Het volgende staatje geeft een overzicht van de ontvangsten en uitgaven het openbaar lager onderwijs betreffende en wijst de gemiddelde kosten voor elken leerling aan.

Ontvangsten en uitgaven ten behoeve van het openbaar lager onderwijs gedurende 1876.

JAREN.	UITGAVEN.		ONTVANGSTEN.	VERSCHIL.	AANTAL LEERLINGEN.	GEMIDDELDE KOSTEN PER LEERLING.	*Aanmerkingen.*
1876	Aan tractementen, meubilair, leermiddelen en verdere onkosten	*f* 717893.25					
	Huishuur-indemniteit aan onderwijzers en inhuur van lokalen.....	» 135239.—					
	Nieuwe werken en reparatiën aan gebouwen...	» 69221.70					
	Totaal.....	*f* 922353.95	*f* 150755 10⁵	*f* 861598 84⁵	6249	*f* 137 87	
1875		» 804625.12	» 123107 62	» 681515 50	5815	» 117 29	

SOORT DER ACTEN VAN BEKWAAMHEID.	Batavia.		Bandoeng (Preanger)		Cheribon.		Samarang.		Soerabaja.		Soera-karta.		Padang.		Fort de Kock.		Amboina.		Menado.		Bandjermasin.		TOTAAL.		AANMERKINGEN.
	Toegelaten.	Afgewezen.	Toegelaten.	Afgewezen.	Toegelaten.	Afgewezen.	Toegelaten.	Afgewezen.	Toegelaten.	Afgewezen.	Toegelaten.	Afgewezen.	Toegelaten.	Afgewezen.	Toegelaten.	Afgewezen.	Toegelaten.	Afgewezen.	Toegelaten.	Afgewezen.	Toegelaten.	Afgewezen.	Toegelaten.	Afgewezen.	
I Hoofdonderwijzers	2	3	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	»	2	»	»	»	»	»	»	»	»	3	5	
II Hoofdonderwijzeressen	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	
III Hulponderwijzers	1	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	1	1	
IV Hulponderwijzeressen	3	1	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	4	1	
V Huisonderwijzers	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	
VI Huisonderwijzeressen	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	
VII Onderwijzers in de Fransche taal	»	»	»	»	»	»	»	1	»	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	1	
» Engelsche taal	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	
» Hoogduitsche taal	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	
» wiskunde	1	»	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	2	»	
» landbouwkunde	1	»	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	2	»	
» grm. stuk	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	
het teekenen	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	
VIII Onderwijzeressen in de Fransche taal	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	
» Engelsche taal	1	»	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	2	»	
» Hoogduitsche taal	»	»	»	»	1	»	»	»	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	2	»	
het teekenen	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	
» rekenen	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	
vr. handwerken	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	
TOTAAL IN 1876	10	6	2	»	1	»	1	4	4	2	1	2	2	»	1	»	3	2	»	1	1	»	19	10	
» » 1875	17	15	»	»	»	»	3	7	1	2	2	2	2	»	1	»	3	2	1	»	»	»	50	20	
Vermeerdering	»	»	2	»	1	»	»	3	3	»	»	»	»	2	»	»	»	»	»	1	1	»	»	»	
Vermindering	7	7	»	»	»	»	2	»	»	2	1	»	2	»	1	»	»	»	1	»	»	»	11	10	

L[a]. **B.**

Getal en aard der scholen in Nederlandsch-Indië onder ultimo December 1876.

GEWESTEN.	Openbare scholen.			Gesubsidieerde bijzondere scholen.			Niet gesubsidieerde bijzondere scholen.			TOTAAL.		
	Gewoon lager onderwijs.	Meer uitgebreid lager onderwijs.	TOTAAL.	Gewoon lager onderwijs.	Meer uitgebreid lager onderwijs.	TOTAAL.	Gewoon lager onderwijs.	Meer uitgebreid lager onderwijs.	TOTAAL.	Gewoon lager onderwijs.	Meer uitgebreid lager onderwijs.	TOTAAL.
Bantam	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Batavia	8	»	8	»	»	»	[1]) 1	11	12	9	11	20
Krawang	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Preanger-Regentschappen	1	»	1	1	»	1	»	»	»	2	»	2
Cheribon	2	»	2	»	»	»	»	»	»	2	»	2
Tagal	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Pekalongan	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Samarang	7	»	7	»	»	»	3	4	7	10	4	14
Japara	2	»	2	»	»	»	1	»	1	3	»	3
Rembang	3	»	3	»	»	»	»	»	»	3	»	3
Soerabaja	8	»	8	»	»	»	»	5	5	8	5	13
Pasoeroean	2	»	2	»	»	»	»	1	1	2	1	3
Probolingo	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Bezoeki	2	»	2	»	»	»	»	»	»	2	»	2
Banjoewangi	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Banjoemas	3	»	3	»	»	»	»	»	»	3	»	3
Bagelen	2	»	2	»	»	»	1	»	1	3	»	3
Kadoe	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Djokdjokarta	2	»	2	»	»	»	»	1	1	2	1	3
Soerakarta	5	»	5	»	»	»	1	1	2	6	1	7
Madioen	2	»	2	»	»	»	»	»	»	2	»	2
Kediri	2	»	2	»	»	»	»	»	»	2	»	2
Madura	2	»	2	»	»	»	»	»	»	2	»	2
Transportere...	60	»	60	1	»	1	7	23	30	68	23	91

[1]) Hieronder is niet begrepen de namiddagschool voor armen, verbonden aan de school der Ursulinnen te Weltevreden.

GEWESTEN.	Openbare scholen.			Gesubsidieerde bijzondere scholen.			Niet gesubsidieerde bijzondere scholen.			TOTAAL.		
	Gewoon lager onderwijs.	Meer uitgebreid lager onderwijs.	TOTAAL.	Gewoon lager onderwijs.	Meer uitgebreid lager onderwijs.	TOTAAL.	Gewoon lager onderwijs.	Meer uitgebreid lager onderwijs.	TOTAAL.	Gewoon lager onderwijs.	Meer uitgebreid lager onderwijs.	TOTAAL.
Per transport...	60	»	60	1	»	1	7	23	30	68	23	91
Sumatra's Westkust.....	5	»	5	»	»	»	»	1	1	5	1	6
Benkoelen.....	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Palembang.....	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Lampongsche distrikten.....	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Banka.....	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Riouw.....	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Borneo's Wester-afdeeling...	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Borneo's Z.- en O.-afdeeling.	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Celebes en onderhoorigheden.	5	»	5	»	»	»	»	»	»	5	»	5
Menado.....	2	»	2	»	»	»	»	»	»	2	»	2
Amboina.....	2	»	2	»	»	»	»	2	2	2	2	4
Ternate.....	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Timor.....	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
TOTAAL IN 1876...	83	»	83	1	»	1	7	26	33	91	26	117
» » 1875...	76	»	76	»	»	»	[1]) 9	24	33	85	24	109
Vermeerdering...	7	»	7	1	»	1	»	2	»	6	2	8
Vermindering....	»	»	»	»	»	»	2	»	»	»	»	»

[1]) Hieronder is begrepen de namiddagschool voor armen, verbonden aan de school der Ursulinnen te Weltevreden.

Lit. C.

Onderwijzers-personeel bij de lagere scholen in Nederlandsch-Indië, onder ultimo December 1876.

GEWESTEN.	Bij de openbare scholen.						Bij de bijzondere scholen.						Bij alle lagere scholen.					
	Hoofdonderwijzers.	Hulponderwijzers.	Kweekelingen (mannelijke).	Hoofdonderwijzeressen.	Hulponderwijzeressen.	Kweekelingen (vrouwelijke).	Hoofdonderwijzers.	Hulponderwijzers.	Kweekelingen (mannelijke).	Hoofdonderwijzeressen.	Hulponderwijzeressen.	Kweekelingen (vrouwelijke).	Hoofdonderwijzers.	Hulponderwijzers.	Kweekelingen (mannelijke).	Hoofdonderwijzeressen.	Hulponderwijzeressen.	Kweekelingen (vrouwelijke).
Bantam.....	1	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	1	»	»	»	»
Batavia.....	7	17	1	1	10	2	7	12	»	12	15	2	14	29	1	13	25	4
Krawang....	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»
Preanger-Regentschappen	1	1	»	»	1	»	1	1	»	»	»	»	2	2	»	»	1	»
Cheribon....	2	2	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	2	2	»	»	»	»
Tagal.....	1	2	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	2	»	»	»	»
Pekalongan..	1	2	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	2	1	»	»	»
Samarang...	7	15	»	»	3	»	4	4	»	3	7	»	11	19	»	3	10	»
Japara.....	2	1	»	»	»	»	1	»	1	»	»	»	3	1	1	»	»	»
Rembang ...	3	3	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	3	3	»	»	»	»
Soerabaja...	8	11	»	»	3	»	3	7	1	7	5	»	11	18	1	7	8	»
Pasoeroean..	2	4	»	»	1	»	»	»	»	1	»	2	2	4	»	1	1	2
Probolingo..	1	2	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	2	»	»	»	»
Bezoeki.....	2	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	2	»	»	»	»	»
Banjoewangi.	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»
Kediri.....	2	2	»	»	1	»	»	»	»	»	»	»	2	2	»	»	1	»
Madioen....	2	2	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	2	2	»	»	»	»
Soerakarta..	5	8	»	»	»	»	1	»	2	1	1	»	6	8	2	1	1	»
Djokdjokarta.	2	4	»	»	1	»	»	»	»	1	1	»	2	4	»	1	2	»
Kadoe.....	1	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	1	»	»	»	»
Bagelèn.....	2	2	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»	3	2	»	»	»	»
Banjoemas..	3	2	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	3	2	»	»	»	»
Madura.....	2	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	2	1	»	»	»	»
Transportere	59	83	2	1	20	2	18	24	4	25	29	4	77	107	6	26	49	6

GEWESTEN.	Bij de openbare scholen.						Bij de bijzondere scholen.						Bij alle lagere scholen.					
	Hoofdonderwijzers.	Hulponderwijzers.	Kweekelingen (mannelijke).	Hoofdonderwijzeressen.	Hulponderwijzeressen.	Kweekelingen (vrouwelijke).	Hoofdonderwijzers.	Hulponderwijzers.	Kweekelingen (mannelijke).	Hoofdonderwijzeressen.	Hulponderwijzeressen.	Kweekelingen (vrouwelijke).	Hoofdonderwijzers.	Hulponderwijzers.	Kweekelingen (mannelijke).	Hoofdonderwijzeressen.	Hulponderwijzeressen.	Kweekelingen (vrouwelijke).
Per transport	59	83	2	1	20	2	18	24	4	23	29	4	17	107	6	26	49	6
Sumatra's Westkust..	5	9	»	»	»	»	»	»	»	1	»	»	5	9	»	1	»	»
Benkoelen...	1	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	1	»	»	»	»
Palembang..	1	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	1	»	»	»	»
Lampongs...	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»
Riouw.....	1	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	1	»	»	»	»
Banka.....	1	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	1	»	»	»	»
Borneo's Wester-afdeeling	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»
Borneo's Z.-en O.-afdeeling.	1	2	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	2	»	»	»	»
Celebes en onderhoorigheden....	3	4	1	»	1	»	»	»	»	»	»	»	3	4	1	»	1	»
Menado.....	2	3	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	2	3	»	»	»	»
Ternate.....	1	2	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	2	»	»	»	»
Amboina....	2	6	»	»	»	»	1	»	1	1	1	1	3	6	1	1	1	1
Timor.....	1	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	1	»	»	»	»
Totaal in 1876.	82	114	3	1	21	2	19	24	5	27	30	5	101	138	8	28	51	7
» » 1875.	75	123	6	»	19	3	17	25	2	21	33	4	92	148	8	21	52	7
Vermeerdering.	7	»	»	1	2	»	2	»	3	6	»	1	9	»	»	7	»	»
Vermindering.	»	9	3	»	»	1	»	1	»	»	3	»	»	10	»	»	1	»

L[a]. **D.**

Nominatieve staat der inspecteurs, onderwijzers, onderwijzeressen en kweekelingen bij het openbaar lager onderwijs in Nederlandsch-Indië onder ultimo December 1876.

DOORLOOPEND NUMMER.	NAMEN.	BETREKKING.	DATUM VAN BENOEMING.
	Inspecteurs.		
1	J. Kunst.	Inspecteur in de 1e afdeeling.	7 Julij 1868
2	J. M. Rosskopf.	» » » 2e »	6 Nov. 1871
3	H. Veuger Kuiper.	Met verlof in Nederland.	
4	W. van der Lee.	Inspecteur in de 3e afdeeling.	26 Mei 1874
	Onderwijzers der 1e klasse.		
1	G. van Velthuijsen.	Hoofdonderw. 1e sch. Batavia.	18 Maart 1871
2	. Schoonderbeek.	Met verlof in Nederland.	
3	W. Meijer.	idem	
4	A. de Bruijn Wzn.	Hoofdonderw. 3e sch. Soerabaja.	17 Juni 1874
5	J. J. de Weijer.	» 2e » Batavia.	10 Aug. 1871
6	J. C. Tamson.	» 3e » id.	11 Feb. 1876
7	O. E. Hansen.	» » Cheribon	11 Aug. »
8	H. Schoemaker.	Met verlof in Nederland.	
9	L. C. Polderman.	Hoofdonderw. 1e sch. Samarang.	23 Jan. 1872
10	N. Pol.	Met verlof in Nederland.	
11	H. C. A. Cornelius.	Hoofdonderw. 2e sch. Soerabaja.	20 Juni »
12	B. Andeweg.	» 4e » Batavia.	22 April 1875
13	W. Beerekamp.	» » Pekalongan.	22 » »
14	G. ter Marsch.	» » Buitenzorg.	22 » »
15	C. F. Julius.	» 2e » Djokdjokarta.	22 » »
16	J. A. Bakhoven.	» 5e » Batavia.	22 » »
17	A. F. Hillebrand.	» » Poerworedjo.	7 Maart 1876
18	J. F. W. Winterberg.	» » Bandjermasin	22 April 1875
19	W. H. Heijtman.	» 1e » Soerabaja.	11 Aug. 1876
20	E. Asbeck Brusse,	» » Malang.	22 April 1875
21	R. Burg.	» 5e » Soerabaja.	22 » »
22	J. A. Olt.	» » Kediri.	22 » »
23	J. L. Regenhardt.	Met verlof in Nederland.	
24	H. R. A. Vechtman.	Hoofdonderw. sch. Mr.-Cornelis.	22 » »

DOORLOOPEND NUMMER.	NAMEN.	BETREKKING.	DATUM VAN BENOEMING
25	M. Valk Lzn.	Hoofdonderw. sch. Pasoeroean.	22 April 1875
26	N. Stark.	» » Ternate.	22 » »
27	D. M. Kruseman.	» » Neira.	22 » »
28	G. Koldewijn.	Met verlof in Nederland.	
29	J. J. Fonteijn.	Hoofdonderw. 1e sch. Soerakarta.	7 Maart 1876
30	G. van der Kaaden.	» 2e » Samarang.	5 Jan. »
31	P. van Elsen.	» 2e » Makasser.	14 Mei »
32	A. C. Tjebbes.	» 1e » B Samarang.	14 Dec. 1875
33	J. Valk.	» 2e » Soerakarta.	22 April 1875
34	W. F. den Broeder.	» 2e » Padang.	22 » »
35	A. Bommel.	» » Menado.	22 » »
36	J. C. Rikkers.	» » Salatiga.	22 » »
37	G. Lavell.	» » Ambarawa.	22 » »
38	J. F. van der Blij.	» 1e » Djokdjokarta.	22 » »
39	W. F. G. L. Haanstra.	» 5e » Samarang.	28 » »
40	D. G. Sigmond.	» » Rembang.	30 Sept. »
41	D. C. J. Kool.	» 1e » Makassar.	30 » »
42	A. M. van Schaik.	» 1e » Padang.	16 Okt. »
43	L. Hovenkamp.	» » Tagal.	5 Jan. 1876
44	J. J. Cleijpool.	» » Amboina.	25 Feb. »
45	G. du Pré.	» » Probolingo.	25 Julij »

Onderwijzers der 2e klasse.

1	D. S. de Jong.	Hoofdonderw. sch. Blitar.	21 Junij 1875
2	J. A. Vermeulen.	» » Bodjonegoro.	14 Jan. 1876
3	L. E. Boijer.	» » Toeban.	28 April 1872
4	N. Laseur.	1e hulponderw. 2e sch. Soerabaija.	17 Julij 1873
5	F. L. H. Goossens.	1e » 5e » Batavia.	2 Oct. 1876
6	H. P. Julsing.	Hoofdonderw. » Ngawie.	7 Maart 1876
7	J. de Quant.	» » Kendal.	6 Junij 1876
8	H. Spönhoff. .	Met verlof in Nederland.	
9	H. Timmer.	idem.	
10	H. L. Berckenhoff.	idem.	
11	D. Feikema.	Hoofdonderw. sch. Pad.-Pandjang.	18 Nov. 1875
12	A. den Hamer.	» » Bojolali.	11 Febr. 1874
13	L. H. Kramer.	1e hulponderw. 2e sch. Batavia.	30 Sept. 1875
14	H. J. Zuiderhoek.	Hoofdonderw. » Tjilatjap.	17 Mei 1870
14a	D. Westhoff.	» » Banjoemas.	25 Febr. 1876
15	H. W. Beck.	Met verlof in Nederland.	

DOORLOOPEND NUMMER.	NAMEN.	BETREKKING.	DATUM VAN BENOEMING.
16	C. H. L. Croes.	1e hulponderw. sch. Cheribon.	20 Mei 1876
17	J. G. Theunissen.	Met verlof in Nederland.	
18	A. J. Bieshaar.	idem.	
19	J. H. Roduner.	Hoofdonderw. sch. Sidhoardjo.	14 Jan. 1876
20	F. J. van der Linden.	1e hulponderw. » Malang.	30 Maart 1876
21	J. H. J. Laats.	Hoofdonderw. » Fort de Kock	8 Febr. 1874
22	J. Zeven.	1e hulponderw. 5e » Soerabaija.	2 Okt. 1876
23	L. P. C. Roskott.	Hoofdonderw. » Koepang.	21 Junij 1875
24	H. B. H. Horsker.	» » Maros.	22 Jan. 1875
25	J. J. Looijé.	» » Klatten.	1 Maart 1876
26	M. ten Cate.	1e hulponderw. » Salatiga.	30 Sept. 1875
27	W. Tinge.	Hoofdonderw. 3e » Soerakarta.	12 Jan. 1876
28	K. J. Razelius.	1e hulponderw. 1e » Ratavia	7 Nov. 1875
29	L. Franken.	Hoofdonderw. » Poerwakarta.	30 Maart 1876
30	J. van den Bos.	» » Patie.	22 April 1875
31	W. Briel.	» » Serang.	28 Mei 1875
32	F. J. C. Klaar.	Met verlof in Nederland.	
33	F. J. Bosch.	1e hulponderw. 1e sch. Soerabaija.	6 Aug. 1876
34	J. Dekker.	Hoofdonderw. » Rionw.	31 Maart 1874
35	C. A. Valk.	» 4e » Soerabaija.	3 Mei 1876
36	C. Wegenaar.	1e hulponderw. » Pekalongan	17 Maart 1876
37	B. Stoutjesdijk.	1e » 1e » Samarang.	17 » »
38	H. Goedhart.	Hoofdonderw. sch. Telok-Betong.	10 Oct. 1874
39	J. Ros.	Met verlof in Nederland.	
40	J. van der Lof.	idem.	
41	D. W. Lantermans.	1e hulponderw. 2e sch. Samarang.	22 Julij 1876
42	J. Verheul.	Met verlof in Nederland	
43	J. van Heek.	1e hulponderw. 1e sch. Makasser.	22 April 1875
44	J. Westerbeek.	Hoofdonderw. » Magelang.	3 Febr. 1876
45	J. Kastelijn.	1e hulponderw. 2e » Soerakarta	22 April 1875
46	J. G. van der Heijden.	1e » » Ternate.	6 Aug. 1876
47	G. Hemmes.	Met verlof in Nederland.	
48	H. P. G. Obdeijn.	Hoofdonderw. sch. Modjokerto.	25 Aug. 1876
49	L. F. Tuijl Schuitemaker.	1e hulponderw. » Buitenzorg.	22 April 1875
50	G. A. Sedée of Cedée.	Met verlof in Nederland.	
51	A. D. Holterman.	1e hulponderw. 1e sch. Pasoeroean	22 April 1875
52	P. Schippers.	Met verlof in Nederland.	
53	W. F. Commerell.	1e hulponderw. 2e. sch. Padang.	22 April 1875
54	W. Teunissen.	Hoofdonderw. » Bandoeng.	17 Maart 1876

DOORLOOPEND NUMMER.	NAMEN.	BETREKKING.	DATUM VAN BENOEMING.
55	J. F. den Hollander.	Hoofdonderw. sch. Muntok.	20 Mei 1876
56	E. G. A. Taenser.	1e hulponderw. » Menado.	22 April 1875
57	J. W. Spekschot.	Met verlof in Nederland.	
58	J. Verschuil.	1e hulponderw. 3e sch. Batavia.	28 Mei 1876
59	J. Knaap.	Hoofdonderw. » Banjoewangi	8 Dec. 1876
60	D. Grivel.	1e hulponderw. » Mr.-Cornelis.	22 April 1875
61	J. Oostenbroek.	Hoofdonderw. » Benkoelen.	30 Sept. 1875
62	B. IJspeert.	1e hulponderw. » Probolingo.	22 April 1875
63	L. J. Idsinga.	1e » » Neira.	22 » »
64	L. van Leeuwen.	1e » » Amboina.	22 » »
65	G. Plantema.	1e » 1e » Padang.	28 Mei »
66	P. Veen.	Hoofdonderw. » Sumanap	6 Aug. 1876
67	L. H. Verhoog.	1e hulponderw. 3e » Samarang.	29 Julij 1875
68	W. A. Reuhl.	Tijd. gepl. b/h middelb onderw.	24 Sept. 1876
69	A. M. Overeijnder.	Hoofdonderw. sch. Madioen.	25 Aug. 1876
70	G. J. van Essel.	1e hulponderw. » Ambarawa	29 Julij 1875
71	W. Meijer.	Hoofdonderw. » Grissee.	4 Aug. 1875
72	J. Uhl.	1e hulponderw. » Kediric.	25 » »
73	J. J. Cuijle.	Hoofdonderw. » Banjoemas.	12 Febr. 1876
74	W. J. R. Zieck.	1e hulponderw. » Rembang.	30 Sept. 1875
75	C. G. Wemmerslager.	Hoofdonderw. » Poerbolingo.	30 » »
76	C. van Duuren.	» » Sitobondo.	30 » »
77	A. van Moerkerken.	Met verlof in Nederland.	
78	W. J. Stok.	Hoofdonderw sch. Palembang.	22 Julij 1876
79	H. W. Praasterink.	1e hulponderw. 1e » Samarang.	25 Oct. 1875
80	H. S. Blekkink.	Hoofdonderw. » Japara.	4 Nov. 1875
81	B. Japikse.	» » Wonosobo.	2 Oct. 1876
82	J. W. te Kolsté.	» » Bonthain.	2 Dec. 1875
83	J. C. van Duijn.	1e hulponderw. 1e » Djokdjokarta	1 Jan. 1876
84	C. van der Wende.	Hoofdonderw. » Indramaijoe.	12 » »
85	C. Prins.	» » Pontianak.	25 Febr. »
86	R. Metelerkamp.	1e hulponderw. » Poerworedjo	1 Maart »
87	J. Kluiver.	Hoofdonderw. » Tondano.	11 April »
88	H. van Bergen.	1e hulponderw. 1e » Soerakarta.	3 Mei »
89	P. M. Heijmans.	Hoofdonderw. » Siboga.	6 Junij »
90	W. A. G. Bakker.	» » Bezoekie.	25 Julij 1876
91	L. J. Westrik.	1e hulponderw. 2e » Djokdjokarta	11 Aug. »
92	R. Oosterlo.	Hoofdonderw. » Bima.	23 » »
93	H. J. H. Bockmeulen.	1e hulponderw. » Bandjermasin	25 » »

DOORLOOPEND NUMMER.	NAMEN.	BETREKKING.	DATUM VAN BENOEMING.
94	H. Grondijs.	Hoofdonderw. sch. Pamakassau.	2 Oct. 1876
95	J. W. H. Muller.	1e hulponderw. » Tagal.	2 » »
96	J. A. J. Vorderman.	1e » 3e » Soerabaija.	2 » »
97	W. H. A. van Meerkerk.	1e » 3e » Soerakarta.	8 Dec. 1876
98	K. M. Hage.	1e » 4e » Batavia.	8 » »

Onderwijzers der 3e klasse,

met acte van bekwaamheid als hoofdonderwijzer.

1	R. Rogholt.	Met verlof in Nederland.	
2	S. J. H. van Merkom.	4e hulponderw. 2e sch. Djokdjokarta	20 Sept. 1875
3	J. van der Woude.	2e 2e » Makasser.	27 » 1876
4	D. H. van Kalkeren.	Hulponderw. » Madioen.	6 Oct. 1875
5	P. Lakeman.	» » Muntok.	16 » »
6	G. Brinks.	3e » » Buitenzorg.	16 » »
7	J. H. Damman.	» » Japara.	16 » »
8	D. J. C. van Batenburg.	» » Blitar.	16 » »
9	J. B. Kampschuur.	» » Banjoemas.	8 Maart 1876
10	H. H. Slangen.	2e 1e » A. Samarang.	15 Jan. »
11	E. A. Reisig.	» » Grissee.	28 Oct. 1875
12	H. Volten.	3e » 3e » Soerabaija.	5 Sept. 1876
13	G. Reeman.	» » Serang.	6 Dec. 1875
14	Th. Gatsonides.	3e » 2e » Samarang.	6 » »
15	A. J. Verbeek.	» » Benkoelen.	6 Janu. 1876
16	D. Kolling.	3e » 1e » Soerakarta.	24 Febr. 1876
17	H. F. Weehuizen.	2e » » Pasoeroean.	9 Oct. 1876
18	J. Veltens.	» » Bandoeng.	2 Junij »
19	A. Schouten.	2e » » Pekalongan.	20 April »
20	P. van Vlodrop.	4e » 3e » Samarang.	6 Mei »
21	D. Vooren.	» » Bodjonegoro	27 » »
22	E. A. H. van der Heide.	2e » » Ambarawa.	2 Junij »
23	A. Nuijsink.	3e » 1e » Padang.	23 » »
24	P. A. Burger.	4e » 2e » id.	23 » »
25	H. P. F. Witkamp.	2e » 2e » Soerakarta.	24 April 1875
26	M. P. Boogaard.	3e » 3e » Soerabaija.	13 Oct. 1876
27	A. Baars Wzn.	2e » » Buitenzorg.	13 » »

DOORLOOPEND NUMMER.	NAMEN.	BETREKKING.	DATUM VAN BENOEMING.

Onderwijzers der 3e klasse,

niet bezittende eene acte van bekwaamheid als hoofdonderwijzer.

1	L. A. de la Croix.	4e hulponderw. 3e sch. Soerakarta.	15 Jan. 1876
2	J. H. Toorop.	2e » 2e » Soerabaija.	13 Julij 1875
3	A. F. Gossiaux.	2e » 2e » Padang.	24 April »
4	F. C. Willemsz.	2e » » Ternate.	24 » »
5	G. van Mill.	» » Fort de Kock.	24 Sept. »
6	L. Jollij.	2e » 4e » Batavia.	11 Okt. »
7	A. M. le Cluse.	Met verlof in Nederland.	
8	T. A. den Daas.	3e hulponderw. sch. Menado.	21 Oct. 1875
9	H. Vanger.	2e » 2e » Batavia.	17 Julij 1876
10	J. A. Boijer.	» » Tjilatjap.	15 » 1875
11	H. J. Hicks.	Non-actief.	
12	H. W. Doeve.	2e hulponderw. sch. Salatiga.	24 April 1875
13	G. W. van Ligten.	» » Sumanap.	21 Dec. 1876
14	J. W. A. van Haastert.	Met verlof in Neuerland.	
15	L. Vree.	2e hulponderw. sch. Malang.	24 April 1875
16	C. E. Doelitzsch.	Non-actief.	
17	F. H. Evers.	2e hulponderw. 2e sch. Djokdjokarta.	24 April 1875
18	D. A. de Hoog.	» » Bojolalie.	6 Jan. 1876
19	H. C. Dengerink.	Hulponderw. » Modjokerto.	25 Julij 1876
20	L. R. Reijckers.	2e » » Probolingo.	25 » »
21	J. A. H. Hummelgens.	2e » » Poerworedjo.	24 April »
22	A. C. Cramer.	2e » 2e » Makasser.	24 » »
23	A. Niels.	2e » » Menado.	24 » »
24	J. Strijkers.	Met verlof in Nederland.	
25	H. E. Böck.	2e hulponderw. 1e sch. Padang.	7 Okt. 1875
26	A. R. Twijsel.	2e » 3e » Batavia.	13 » 1876
27	F. Venema.	2e » 3e » Batavia.	13 » »
28	D. Harting Pzn.	Met verlof in Nederland.	
29	M. P. L. G. Hansen.	Hulponderw. 4e sch. Soerabaija.	11 Aug. 1876
30	D. J. J. W. van Ardenne	Met verlof in Nederland.	
31	H. D. J. Rijnenberg.	2e huiponderw. 1e sch. Batavia.	13 Okt. 1876
32	A. C. Kienitsz.	2e » » Amboina.	24 April 1875
33	C. W. Mulder.	Met verlof in Nederland.	
34	L. de Pagter.	2e hulponderw. sch. Cheribon.	23 Sept. 1876
35	W. Rijst.	Met verlof in Nederland.	
36	H. Kuchlin.	Non-actief.	

DOORLOOPEND NUMMER.	NAMEN.	BETREKKING.	DATUM VAN BENOEMING.
37	A. C. J. Fournier.	3e hulponderw. sch. Amboina.	31 Aug. 1875
38	A. Roose.	» Ngawie.	11 Oct. 1876
39	V. H. van Leeuwen.	2e » Bandjermasin	24 April 1875
40	W. F. H. Bouhuijs.	3e » 3e » Batavia.	23 Sept. 1876
41	G. R. le Bruijn.	3e » » Neira.	24 April 1875
42	D. Schoondermark.	» » Magelang.	16 Febr. 1876
43	M. Rijnbende.	3e » 5e » Soerabaija.	15 Julij 1875
44	D. A. Detmar.	3e » 2e » Padang.	23 Junij 1876
45	J. Luijtjes.	3e » 3e » Samarang.	26 Sept. 1875
46	W. Hiemstra.	3e » » Salatiga.	13 April »
47	C. F. G. Gaillard.	Met verlof in Nederland.	
48	P. C. W. Bopp.	Hulponderw. sch. Koepang.	24 April 1875
49	J. Julius.	» » P. Pandjang.	15 Junij »
50	R. A. H. Thierbach.	4e hulponderw. 2e » Samarang.	8 April 1876
51	W. Op ten Noort.	4e » » Amboina.	31 Aug. 1875
52	H. W. de Beijl.	2e » » Rembang.	20 Sept. »
53	E. Vogelzang.	» » Klatten.	16 Oct. »
54	M. Scheele.	Tijd. gept. b/b middelb. onderw.	27 Sept. 1876
55	W. H. Pieters.	3e hulponderw. 2e sch. Batavia.	11 Nov. 1875
56	A. J. Pontier.	2e » » Tagal.	6 Dec. »
57	A. van der Kolff.	» » Riouw.	6 » »
58	P. Koornstra.	» » Palembang.	15 Jan. 1876
59	G. Tacoma.	2e » 2e » Samarang.	15 » »
60	H. H. Moreu.	4e » 2e » Batavia.	25 Oct. 1876

Onderwijzeressen.

1	H. Sevensma.	Met verlof in Nederland.	
2	M. J. Hellendoorn.	Hulpond. meisjessch. Batavia.	11 Aug. 1876
3	L. E. Meijer Cluwen.	» » idem.	11 Sept. 1876
4	A. M. Bik.	» 2e » idem.	11 Dec. 1876
5	C. E. van Schooten.	» 4e » idem.	11 Aug. 1876
6	A. van der Meijden.	» 2e » Soerabaija.	23 Junij 1875
7	J. W. F. Boerema.	» 1e » A Samarang.	24 » »
8	C. H. Verwohlt.	» 5e » Soerabaija.	24 » »
9	O. H. G. van Steeden.	» 1e » idem.	9 Sept. »
10	A. J. Lefeber.	» 1e » A Samarang.	9 » »
11	A. M. Mikkers.	» 4e » Batavia.	23 Aug. 1876

DOORLOOPEND NUMMER.	NAMEN.	BETREKKING.	DATUM VAN BENOEMING.
12	A. M. E. Keijser.	Hulponderw. 1e sch. B Samarang.	24 Junij 1875
13	J. C. Daverveldt.	Wd. hoofdond meisj. sch. Batavia.	11 Aug. 1876
14	M. F. der Kinderen.	Hulponderw. 3e sch. Batavia.	15 Julij 1875
15	E. H. Zaalberg.	» 1e » idem.	28 » »
16	J. H. M. Thissen.	» 1e » Djokdjokarta.	28 » »
17	L. Heijneman.	» 1e » Batavia.	5 Sept. 1876
18	A. M. Gerth van Wijk.	Tijd. » 1e » Makasser.	9 Febr. 1876
19	W. A. de Jong.	» » » Mr. Cornelis.	25 Aug. 1876
20	M. M. E. C. Tijdeman.	» » » Kedirie.	5 Sept. »
21	A. P. Frölich.	Hulponderw. » Mr. Cornelis.	29 » »
22	E. d'Ablaing.	Tijd. » » Pasoeroean.	9 Oct. »
23	J. B. Bode.	» » » Bandoeng.	29 Dec. »

Kweekelingen.

1	C. A. Haertlein.	1e School Batavia.	4 Mei 1876
2	» S. Kleijkamp.	4e » id.	22 Jan. 1875
3	J. C. W. Meijer.	» Pekalongan.	29 Sept. 1874
4	J. P. Millot.	» Bonthain.	6 Febr. 1875
5	Mej. F. H. Heijneman.	2e » Batavia.	20 Sept. 1876

L^a. **E.**

Mutatiën onder het onderwijzend personeel van de openbare lagere scholen in Nederlandsch-Indië, gedurende het jaar 1876.

Onderwijzers en Onderwijzeressen.

OVERLEDEN.

J. A. Broos, laatst 2^e hulponderwijzer aan de 2^e school Batavia.
H. Colpa, » hoofdonderwijzer aan de school te Banjoewangie.
L. W. A. Evers, » hulponderwijzer aan de school te Banjoewangie.

EERVOL ONTSLAGEN.

a. Uit s' lands dienst.

P. R. Marcks, laatst hoofdonderwijzer aan de 2^e school te Samarang.
L. H. van Dingstee, » id. 2^e klasse, met verlof in Nederland.
W. C. Brans, » 3^e hulponderwijzer aan de school te Ternate.
F. Daijers, » 2^e id. aan de school te Ambarawa.
A. A. J. Niels, » id. aan de school te Banjoewangie.
Mej. E. W. Sijrier, » hulponderwijzeres aan de 2^e school te Soerabaija.
D. G. Eggers, » tijdelijk id. aan de 1^e school te Makassar.

b. Wegens ziekte uit de betrekking.

H. J. Hicks, laatst 2^e hulponderwijzer aan de school te Pekalongan.

OVERGEGAAN IN ANDERE BETREKKINGEN.

M. A. Terwen, onderwijzer der 2^e klasse, geplaatst bij het middelbaar onderwijs.
W. A. Reuhl, laatst 1^e hulponderwijzer aan de 3^e school te Soerabaija, tijdelijk geplaatst bij idem.
J. H. de Puij, » 2^e hulponderwijzer aan de school te Buitenzorg, geplaatst als educator bij het gymnasium Willem III.
H. W. L. G. Brouwer, » 2^e hulponderwijzer aan de school te Sumanap, geplaatst bij het inlandsch onderwijs.
D. J. Pont, » 2^e hulponderwijzer aan de 2^e school te Batavia, geplaatst aan de school voor inlandsche geneeskundigen.
R. Brons Middel, » 4^e hulponderwijzer aan de 2^e school te Samarang, geplaatst bij het inlandsch onderwijs.
M. Scheele, » 2^e hulponderwijzer aan de 2^e school te Makassar, tijdelijk geplaatst bij het middelbaar onderwijs.

MET VERLOF NAAR NEDERLAND.

J. Schoonderbeek, laatst hoofdonderwijzer 3^e school Batavia.
G. Koldewijn, » » 2^e » Makassar.
H. Spönhoff, » » » Modjokerto.
T. J. C. Klaar, » 1^e hulponderwijzer 4^e » Batavia.
J. Ros, » hoofdonderwijzer » Madioen.

G. Hemmei,	laatst	1e hulponderwijzer	1e	school	Djokdjokarta.
G. A. Sedee of Cedee,	»	1e hulponderwijzer		»	Poerworedjo
P. Schippers,	»	hoofdonderwijzer	4e	»	Soerabaija.
J. W. Spekschot,	»	id.		»	Palembang.
A. van Moerkerken,	»	1e hulponderwijzer	5e	»	Soerabaija.
J. Strijkers,	»	»		»	Bandoeng.
W. Rijst,	»	»		»	Toeban.
C. F. G. Gaillard,	»	2e »	5e	»	Samarang.
J. van der Lof,	»	hoofdonderwijzer		»	Muntok.
Mej. H. Sevensma,	»	hulponderwijzeres		»	Pasoeroean.

IN DIENST GETREDEN.

A. J. Verbeek.	P. A. Burger.
D. Kolling.	P. Koornstra.
H. F. Weehuizen.	G. Tacoma.
J. Veltens.	H. H. Moreu.
A. Schouten.	Mej. A. M. Gerth van Wijk.
P. van Vlodrop.	» W. A. de Jong.
D. Vooren.	» M. M. E. C. Tijdeman.
E. A. Haitink van der Heide.	» E. d'Ablaing.
A. Nuijsink.	» J. B. Bode.

AANGESTELD NA TERUGKEER VAN VERLOF.

G. H. L. Croes,	tot	1e hulponderwijzer		school	Cheribon.
J. H. Roduner,	»	hoofdonderwijzer		»	Sidhoardjo.
D. W. Lantermans,	»	1e hulponderwijzer	2e	»	Samarang.
P. van Elsen,	»	hoofdonderwijzer	2e	»	Makassar.
J. A. Vermeulen,	»	id.		»	Bodjonegoro.
F. L. H. Goossens,	»	1e hulponderwijzer	5e	»	Batavia.
H. P. Julsing,	»	hoofdonderwijzer		»	Ngawie.
J. de Quant,	»	id.		»	Kendal.
J. B. Kampschuur,	»	hulponderwijzer		»	Banjoemas.

Kweekelingen.

OVERLEDEN.

Mej. C. A. Pieloor, van de 2e school te Makasser.

EERVOL ONTSLAGEN.

J. W. Soselisa, van de school te Amboina.
A. J. W. Gossow, » » 1e » » Batavia
C. L. Burgemeestre, » » » » Cheribon.

BENOEMD.

Mej. F. H. Heijneman, aan de 2e school te Batavia.

BEVORDERD.

Mej. A. P. Frolich, tot hulponderwijzeres.

Ls. F.

Staat van den ouderdom der kinderen van Europeanen en de openbare lagere scholen in

GEWESTEN.	6 jaar		7 jaar		8 jaar		9 jaar	
	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.
Bantam	2	»	4	4	4	1	4	1
Batavia	45	32	67	62	102	67	92	67
Preanger-Regentschappen	7	6	5	4	1	6	3	8
Krawang	2	1	1	1	3	3	»	4
Cheribon	4	5	9	9	9	2	9	4
Tagal	3	2	4	1	2	4	7	2
Pekalongan	4	2	4	6	2	3	4	3
Samarang	41	18	42	44	66	41	85	41
Japara	5	6	7	2	3	3	7	»
Rembang	8	6	3	8	5	6	7	6
Soerabaja	27	26	52	26	51	31	59	35
Pasoerocan	6	8	10	10	15	6	21	7
Probolingo	6	3	6	7	6	5	4	5
Bezoeki	3	5	3	4	6	2	3	2
Banjoewangi	2	»	3	3	1	»	4	1
Kediri	7	1	10	8	12	3	8	7
Madioen	3	2	8	4	6	1	6	5
Soerakarta	9	9	18	20	26	29	22	23
Djokdjokarta	4	4	22	4	23	10	20	7
Kadoe	»	3	11	2	5	2	6	7
Bagelen	3	3	7	3	2	6	3	7
Banjoemas	1	3	4	1	6	3	4	8
Madura	6	4	3	6	3	7	7	5
Transportere...	200	151	305	259	359	245	385	255

ıt deze gelijkgestelden, die onder ultimo December 1876
derlandsch-Indië bezochten.

jaar	11 jaar		12 jaar		13 jaar		14 jaar		15 jaar		16 jaar		TOTAAL		TOTAAL GENERAAL.
meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	
3	4	1	4	2	6	»	3	»	2	»	»	»	34	12	46
62	56	73	67	51	58	40	49	17	33	3	9	1	674	475	1149
1	3	1	3	2	1	»	»	1	»	2	»	»	30	31	61
»	3	1	2	»	»	1	3	2	»	»	1	»	16	13	29
3	3	6	6	4	10	1	2	2	2	»	2	»	65	38	103
6	4	3	4	3	4	2	2	»	2	»	3	»	44	25	69
3	1	2	6	2	8	1	1	»	3	»	»	»	41	22	63
40	60	30	45	22	66	12	36	6	24	1	1	1	521	256	777
»	2	2	3	2	2	4	3	1	1	»	2	»	40	20	60
8	8	6	6	6	6	3	4	1	1	1	3	»	57	53	110
33	49	25	33	27	38	16	21	6	20	3	13	»	434	234	668
12	3	3	13	4	11	1	3	»	3	»	4	»	108	53	161
1	8	3	7	3	7	1	3	»	1	»	1	»	58	28	86
2	1	1	3	3	2	2	4	»	2	»	»	»	32	21	53
3	2	»	2	4	3	»	1	2	»	»	»	»	21	13	34
6	6	3	8	9	7	1	4	1	1	1	»	»	71	42	113
2	3	3	2	2	2	1	4	»	3	»	»	»	44	22	66
19	12	15	17	16	21	7	20	4	3	»	1	»	175	142	317
9	14	11	24	4	13	3	10	2	3	»	1	»	147	56	203
4	4	3	3	3	2	2	3	»	3	»	»	»	43	26	69
3	4	3	4	7	11	2	3	1	1	»	»	»	49	35	84
7	8	7	7	3	6	»	3	3	2	»	3	»	50	37	87
4	3	4	4	4	2	1	3	1	2	»	2	»	48	36	84
239	269	210	293	185	258	105	193	30	114	11	46	2	1902	1696	3302

GEWESTEN.	6 jaar		7 jaar		8 jaar		9 jaar	
	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.
Per transport...	200	151	305	239	359	245	385	255
Sumatra's Westkust	20	14	26	18	30	18	28	15
Benkoelen	2	»	3	1	2	»	1	2
Palembang	2	»	3	7	6	2	»	4
Lampongs	1	»	1	1	1	»	»	1
Banka	2	4	2	2	1	2	2	2
Riouw	1	1	2	1	2	2	2	1
Borneo's Wester-afdeeling	1	»	1	3	»	»	1	2
Borneo's Z.- en O.-afdeeling	2	4	9	7	11	6	3	5
Celebes en onderhoorigheden	11	7	17	14	25	26	16	16
Menado	4	7	7	7	10	7	8	7
Ternate	3	3	3	9	1	2	4	9
Amboina	11	9	10	11	17	12	12	11
Timor	2	1	»	»	»	2	2	»
TOTAAL...	262	201	389	320	465	322	464	330
IN 1875...	237	188	396	274	450	319	410	320
Vermeerdering...	25	13	»	46	15	3	54	10
Vermindering...	»	»	7	»	»	»	»	»

jaar	11 jaar		12 jaar		13 jaar		14 jaar		15 jaar		16 jaar		TOTAAL		TOTAAL GENERAAL.
meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	
259	269	210	293	185	258	105	195	50	114	11	46	2	1902	1696	3302
28	22	16	24	15	18	8	14	1	7	»	3	»	215	153	348
»	3	1	1	4	»	2	»	»	»	»	»	»	13	10	23
1	4	3	1	4	2	1	2	»	1	1	1	»	24	23	47
1	4	»	1	»	3	»	»	»	»	»	»	»	13	3	16
1	3	2	»	»	»	1	1	1	»	»	»	»	12	15	27
»	1	2	»	1	3	1	2	»	»	»	»	»	15	9	24
2	1	»	2	»	»	»	2	»	»	»	»	»	10	7	17
3	6	1	6	2	4	1	1	»	3	1	1	»	33	32	85
13	19	18	24	9	11	7	13	3	4	»	3	»	165	115	280
3	9	2	4	6	3	6	6	1	1	»	»	»	60	48	108
3	6	2	7	6	8	3	4	»	4	»	1	»	44	37	81
3	21	9	11	9	4	6	11	1	14	1	7	»	142	74	216
3	1	»	2	1	1	»	2	»	»	»	1	»	12	7	19
308	367	266	384	242	347	141	251	57	148	14	63	2	3382	2203	5785
256	395	276	376	173	317	129	220	44	184	13	51	»	3437	1992	5429
52	»	»	8	69	30	12	31	73	«	1	12	2	145	211	356
»	28	10	»	»	»	»	»	»	36	»	»	»	»	»	»

La. G.

Staat van den ouderdom der kinderen van Europeanen en de bijzondere lagere scholen in

GEWESTEN.	6 jaar		7 jaar		8 jaar		9 jaar		10 jaar	
	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.
Batavia	53	31	29	39	41	46	27	43	55	60
Preanger-Regentschappen	»	»	1	»	1	»	»	»	»	1
Samarang	2	8	7	20	10	16	10	26	10	34
Japara	»	»	»	»	1	»	»	»	»	1
Soerabaja	12	24	14	21	22	34	22	39	26	37
Pasoeroean	2	2	1	3	1	3	2	4	»	5
Bagelen	»	2	»	»	»	3	1	2	1	»
Djokdjakarta	»	»	»	4	»	»	»	2	»	6
Soerakarta	»	»	1	2	»	1	2	6	6	5
Sumatra's Westkust	3	1	»	»	»	2	»	9	»	»
Amboina	1	5	»	3	2	3	1	4	»	4
TOTAAL...	73	73	53	92	78	108	65	135	98	153
IN 1875...	51	82	58	98	85	127	63	140	99	161
Vermeerdering...	22	»	»	»	»	»	2	»	»	»
Vermindering....	»	9	5	6	7	19	»	5	1	8

; dezen gelijkgestelden, die onder ultimo December 1876
lerlandsch-Indië bezochten.

aar	12 jaar		13 jaar		14 jaar		15 jaar		16 jaar		TOTAAL		TOTAAL GENERAAL.	*Aanmerkingen.*
meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.		
51	46	56	45	66	25	59	16	45	»	39	400	535	935	
1	3	»	3	»	1	»	1	»	1	»	13	2	15	
37	6	40	14	33	10	30	8	33	7	71	95	348	443	
»	»	2	1	1	»	»	»	1	»	»	2	5	7	
39	37	40	28	33	20	36	17	21	10	12	243	336	579	
3	»	3	»	4	»	6	»	5	»	4	6	42	48	
»	»	1	1	1	»	»	»	»	»	»	5	9	14	
4	»	2	»	3	»	4	»	3	»	2	»	30	30	
6	»	3	»	3	2	6	4	4	13	»	31	36	67	
»	»	5	»	4	»	»	»	»	»	»	5	21	26	
1	2	7	1	3	1	6	»	2	»	1	9	39	48	
142	94	159	93	151	59	147	46	114	31	129	809	1405	2212	
117	88	154	77	153	61	149	36	85	26	126	(1)737	1372	2109	
25	6	5	16	18	»	»	10	29	5	3	72	31	103	
»	»	»	»	»	2	2	»	»	»	»	»	»	»	

(1) Hieronder ongeveer 40 jongens van de school van den heer Prikken te Batavia, van welke geene opgaven ontvangen waren.

L^a. **H.**

Staat van den ouderdom der kinderen van Europeanen en de openbare en bijzondere lagere scholen

GEWESTEN.	6 jaar		7 jaar		8 jaar		9 jaar		10 jaar	
	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.
Bantam	2	»	4	4	4	1	4	1	1	3
Batavia	98	63	96	101	143	115	119	110	149	122
Preanger-Regentschappen	7	6	6	4	2	6	3	8	3	2
Krawang	2	1	1	1	3	3	»	4	1	»
Cheribon	4	5	9	9	9	2	9	4	7	3
Tagal	3	2	4	1	2	4	7	2	9	6
Pekalongan	4	2	4	6	2	3	4	3	8	3
Samarang	43	26	49	64	76	57	93	67	65	74
Japara	3	6	7	2	4	3	7	»	3	1
Rembang	8	6	3	8	5	6	7	6	6	8
Soerabaja	39	50	66	47	73	65	81	74	73	76
Pasoeroean	8	10	11	13	16	9	23	11	19	17
Probolingo	6	3	6	7	6	3	4	5	7	1
Bezoeki	3	3	3	4	6	2	3	2	3	2
Banjoewangi	2	»	3	3	1	»	4	1	3	3
Kediri	7	1	10	8	12	3	8	7	8	6
Madioen	3	2	8	4	6	1	6	3	3	2
Soerakarta	9	9	19	22	26	30	24	29	32	24
Djokdjokarta	4	4	22	8	23	10	20	9	11	13
Kadoe	»	3	11	2	5	2	6	7	6	4
Bagelen	3	3	7	3	2	9	4	9	10	3
Banjoemas	1	3	4	1	6	3	4	8	4	7
Madura	6	4	3	6	3	7	7	3	7	4
Transportere...	269	218	358	328	435	346	449	377	440	440

met deze gelijkgestelden, die onder ultimo December 1876 in Nederlandsch-Indië bezochten.

11 jaar		12 jaar		13 jaar		14 jaar		15 jaar		16 jaar		TOTAAL		TOTAAL GENERAAL.	*Aanmerkingen.*
jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.		
4	1	4	2	6	.	3	.	2	.	.	.	34	12	46	
119	124	113	107	103	106	74	76	51	48	9	40	1074	1010	2084	
7	2	8	2	4	.	1	1	1	2	1	.	43	33	76	
3	1	2	.	.	1	3	2	.	.	1	.	16	13	29	
5	6	6	4	10	1	2	2	2	.	2	.	65	38	103	
4	3	4	5	4	2	2	.	2	.	3	.	44	25	69	
1	2	6	2	8	1	1	.	3	.	.	.	41	22	63	
71	67	51	62	80	45	46	56	32	34	8	72	616	604	1220	
2	2	3	4	3	3	3	1	1	1	2	.	42	25	67	
8	6	6	6	6	3	4	1	1	1	3	.	37	33	110	
84	64	92	67	66	49	41	42	37	24	25	12	677	570	1247	
3	8	13	7	11	3	3	6	3	3	4	4	114	95	209	
8	3	7	3	7	1	3	.	1	.	1	.	38	28	86	
1	1	3	3	2	2	4	.	2	.	.	.	32	21	53	
2	.	2	4	3	.	1	2	.	.	.	.	21	13	34	
6	3	8	9	7	1	4	1	1	1	.	.	71	42	113	
3	3	2	2	2	1	4	.	3	.	.	.	44	22	66	
15	21	17	19	21	10	22	10	7	4	14	.	206	178	384	
14	13	24	6	13	8	10	6	3	3	1	2	147	86	233	
4	3	3	3	2	2	3	.	3	.	.	.	43	26	69	
6	3	4	8	12	3	3	1	1	.	.	.	34	44	98	
8	7	7	3	6	.	3	3	2	.	3	.	30	37	87	
3	4	4	4	2	1	3	1	2	.	2	.	48	36	84	
385	351	393	332	380	249	251	192	160	123	77	130	3397	3833	6630	

GEWESTEN.	6 jaar		7 jaar		8 jaar		9 jaar		10 jaar	
	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.
Per transport...	269	218	358	328	455	346	449	377	440	388
Sumatra's Westkust	25	15	26	18	30	20	28	24	23	28
Benkoelen	2	»	3	1	2	»	1	2	3	»
Palembang	2	»	3	7	6	2	»	4	2	1
Lampongs	1	»	1	1	1	»	»	1	2	1
Banka	2	4	2	2	1	2	2	2	1	1
Riouw	1	1	2	1	2	2	2	1	»	»
Berneo's Wester-afdeeling	1	»	1	3	»	»	1	2	2	2
Borneo's Z.- en O.-afdeeling	2	4	9	7	11	6	3	5	7	5
Celebes en onderhoorigheden	11	7	17	14	25	26	16	16	22	15
Menado	4	7	7	7	10	7	8	7	8	5
Ternate	3	3	3	9	1	2	4	9	3	3
Amboina	12	14	10	14	19	15	13	15	24	9
Timor	2	1	»	»	»	2	2	»	1	3
» TOTAAL...	335	274	442	412	543	430	529	465	538	461
IN 1875...	288	270	454	372	535	446	473	460	500	417
Vermeerdering...	47	4	»	40	8	»	56	5	38	44
Vermindering....	»	»	12	»	»	16	»	»	»	»

11 jaar		12 jaar		13 jaar		14 jaar		15 jaar		16 jaar		TOTAAL		TOTAAL GENERAAL.	*Aanmerkingen.*
jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.		
385	351	393	332	380	249	251	192	160	123	77	130	3597	3035	6630	
24	16	24	20	18	12	14	1	7	»	3	»	220	154	374	
3	1	1	4	»	2	»	»	»	»	»	»	15	10	25	
4	3	1	4	2	1	2	»	1	1	1	»	24	23	47	
4	»	1	»	3	»	»	»	»	»	»	»	13	3	16	
3	2	»	»	»	1	1	1	»	»	»	»	12	15	27	
1	2	»	1	3	1	2	»	»	»	»	»	13	9	24	
1	»	2	»	»	»	2	»	»	»	»	»	10	7	17	
6	1	6	2	4	1	1	»	3	1	1	»	53	32	85	
19	18	24	9	11	7	13	3	4	»	3	»	165	115	280	
9	2	4	6	3	6	6	1	1	»	»	»	60	48	108	
6	2	7	6	8	3	4	»	4	»	1	»	44	37	81	
22	10	13	16	5	9	12	7	14	3	7	1	131	113	264	
1	»	2	1	1	»	2	»	»	»	1	»	12	7	19	
488	408	478	401	440	292	310	204	194	128	94	131	4591	3606	7997	
488	393	464	327	394	262	281	193	220	98	77	126	4174	3564	7538	
»	15	14	74	46	30	29	11	»	30	17	5	217	242	459	
»	»	»	»	»	»	»	»	26	»	»	»	»	»	»	

Lo. I.

Staat van het onderwijzend personeel en van de leerlingen onder ultimo

SCHOLEN.	Aantal			Getal leerlingen onder				Waarvan	
	hoofdonderwijzers en hoofdonderwijzeressen.	hulponderwijzers en hulponderwijzeressen.	kweekelingen.	ultimo December 1875.	ultimo December 1876			Inlanders en Vreemde Oosterlingen.	gratis leerlingen.
					jongens	meisjes	Totaal.		
1e Inspectie-									
Batavia 1e school...	1	4	1	155	115	45	160	.	1
» 2e » ...	1	5	1	217	165	43	208	17	146
» 3e » ...	1	4	.	202	125	65	190	3	144
» 4e » ...	1	3	1	124	93	60	153	6	112
» 5e » ...	1	2	.	119	76	24	100	3	66
» Meisjes » ...	1	3	.	.	.	134	134	.	60
Meester-Cornelis....	1	3	.	103	58	43	101	6	39
Buitenzorg.....	1	3	.	130	83	61	144	4	93
Poerwakarta.....	1	.	.	28	18	13	31	2	6
Bandoeng.....	1	2	.	56	34	31	65	4	38
Cheribon.....	1	2	.	93	53	31	84	2	48
Indramajoe.....	1	.	.	12	14	7	21	0	.
Serang.....	1	1	.	43	41	12	53	7	21
Telok-Betong.... ..	1	.	.	23	15	4	19	3	7
Benkoelen.....	1	1	.	33	18	10	28	3	20
Padang 1e school...	1	3	.	86	72	45	117	.	2
» 2e » ...	1	4	.	157	96	55	151	10	117
Fort de Kock.....	1	1	.	41	30	13	43	.	19
Padang-Pandjang ...	1	1	.	38	21	14	35	1	15
Siboga.....	1	.	.	.	7	7	14	1	13
Muntok.....	1	1	.	32	12	17	29	2	11
Palembang.....	1	1	.	40	24	23	47	.	21
Riouw.....	1	1	.	36	17	9	26	2	12
Pontianak.....	1	.	.	20	14	7	21	4	7
TOTAAL...	24	45	3	1788	1201	773	1974	82	1018

aan de openbare lagere scholen in Nederlandsch-Indië, December 1876.

Getal leerlingen in de			Verzuimde schooldagen.		Getal leerlingen die de school verlieten,		*Aanmerkingen.*
laagste klasse.	midden klasse.	hoogste klasse.	Totaal in het jaar.	Gemiddeld per kind.	na al de vakken te hebben doorloopen.	om verschillende redenen.	
Afdeeling.							
108	30	22	3364	21	10	143	
90	75	43	4778	23	5	129	
133	47	10	4321	23	11	93	
104	37	12	4287	28	2	104	
42	45	13	6078	60	6	63	
»	99	35	629	5	»	15	
54	40	7	4199	41	2	70	
76	51	17	4803	33	4	60	
15	11	5	673	22	1	5	
43	20	2	1346	21	»	21	
36	45	3	3084	36	6	51	
11	5	5	491	23	»	5	
27	18	8	1749	33	2	13	
8	9	2	364	19	»	27	
14	14	»	748	27	»	24	
53	44	20	2067	18	4	48	
73	59	19	3325	22	8	45	
23	13	7	797	18	»	23	
24	10	1	989	28	1	45	
13	1	»	41	3	»	1	
18	11	»	916	31	6	10	
22	22	3	1130	24	1	26	
12	11	3	560	21	3	16	
13	7	1	365	17	»	14	
1012	724	238	51104	26	72	1051	

SCHOLEN.	Aantal			Getal leerlingen onder				Waarvan	
	hoofdonderwijzers en hoofdonderwijzeressen.	hulponderwijzers. en hulponderwijzeressen.	kweekelingen.	ultimo December 1875.	ultimo December 1876			Inlanders en Vreemde Oosterlingen.	gratis leerlingen.
					jongens	meisjes	Totaal.		
									2e Inspectie-
Samarang 1e school A	1	4	»	129	105	40	145	12	2
» 1e » B	1	2	»	60	54	26	80	»	»
» 2e »	1	4	»	205	109	51	160	3	143
» 3e »	1	3	»	162	114	45	159	1	152
Salatiga.....	1	3	»	120	89	42	131	6	55
Ambarawa.....	1	2	»	75	67	42	109	8	58
Kendal.....	1	»	»	»	16	11	27	4	17
Tagal.....	1	2	»	77	46	25	71	2	46
Pekalongan.....	1	2	1	70	41	22	63	»	39
Japara.....	1	1	»	37	28	9	37	7	21
Pati.....	1	»	»	18	21	11	32	2	14
Rembang.....	1	2	»	66	38	29	67	3	47
Toeban.....	1	»	»	25	15	10	25	5	9
Bodjonegoro.....	1	1	»	»	17	15	32	6	20
Banjoemas.....	1	1	»	28	24	12	36	3	8
Tjilatjap.....	1	1	»	41	22	20	42	»	30
Poerbolingo.....	1	»	»	22	7	5	12	»	6
Poerworedjo.....	»	2	»	66	52	27	79	8	49
Wonosobo.....	1	»	»	30	14	9	23	10	8
Magelang.....	1	1	»	42	46	26	72	3	44
Djokdjokarta 1eschool	1	2	»	91	69	20	89	10	»
» 2e »	1	3	»	164	89	36	125	1	115
Soerakarta 1e school.	1	2	»	140	45	47	92	2	2
» 2e » .	1	2	»	129	38	22	60	»	52
» 3e » .	1	2	»	»	57	41	98	2	65
Klatten.....	1	1	»	29	19	13	32	1	15
Bojolali.....	1	1	»	40	20	20	40	»	18
Madioen.....	1	1	»	36	33	13	46	12	13
Ngawi.....	1	1	»	47	25	10	35	3	31
Kediri.....	1	2	»	64	53	26	79	7	42
Blitar.....	1	1	»	41	26	16	42	1	21
Bandjermasin.....	1	2	»	108	69	32	131	16	72
TOTAAL...	32	51	1	2150	1468	773	2241	138	1214

Getal leerlingen in de			Verzuimde schooldagen.		Getal leerlingen die de school verlieten.		*Aanmerkingen.*
laagste klasse.	midden klasse.	hoogste klasse.	Totaal in het jaar.	Gemiddeld per kind.	na al de vakken te hebben doorloopen.	om verschillende redenen.	
afdeeling.							
58	67	20	4586	31	11	78	
48	26	6	2016	25	»	52	
102	51	7	6012	37	12	67	
103	49	7	4660	29	1	87	
76	43	12	3221	24	5	51	
68	33	6	2260	21	2	39	
21	4	2	255	9	»	1	
34	30	7	977	14	4	24	
26	28	9	1332	21	7	16	
21	16	»	909	24	1	10	
20	9	3	750	25	»	10	
26	31	10	940	14	»	18	
16	8	1	787	31	»	11	
25	7	»	502	16	»	9	
20	15	1	538	15	»	13	
26	13	3	2234	34	1	16	
2	7	3	219	18	1	12	
53	21	5	2047	26	2	29	
11	10	2	408	17	»	16	
55	15	2	2167	30	1	19	
52	32	5	2137	24	3	51	
83	34	8	3895	31	»	93	
58	31	3	2377	26	1	81	
46	14	»	3595	60	4	105	
65	33	»	1259	13	»	13	
15	12	5	637	20	»	9	
26	13	1	1241	31	»	17	
33	12	1	1343	29	»	15	
28	7	»	1199	34	4	22	
35	32	12	1767	22	3	18	
38	4	»	550	13	»	20	
56	32	13	3169	31	5	36	
1346	741	154	60007	27	67	1058	

SCHOLEN.	Aantal			Getal leerlingen onder				Waarvan	
	hoofdonderwijzers en hoofdonderwijzeressen.	hulponderwijzers en hulponderwijzeressen.	kweekelingen.	ultimo December 1875.	ultimo December 1876			Inlanders en Vreemde Oosterlingen.	gratis leerlingen.
					jongens	meisjes	Totaal.		
3e Inspectie-									
Soerabaja 1e school.	1	2	»	85	71	20	91	»	2
» 2e » .	1	3	»	171	94	69	163	»	115
» 3e » .	1	3	»	107	80	48	128	1	105
» 4e » .	1	1	»	49	37	31	68	»	48
» 5e » .	1	3	»	99	81	24	105	»	82
Grissee	1	1	»	43	33	17	50	1	36
Modjokerto	1	1	»	30	23	20	43	7	25
Sidho-ardjo	1	»	»	»	24	5	29	»	10
Pamakassan	1	»	»	37	22	10	32	1	15
Sumanap	1	1	»	42	32	27	59	6	42
Pasoeroean	1	3	»	134	85	33	118	12	68
Malang	1	2	»	62	40	20	60	5	41
Probolingo	1	2	»	76	63	28	91	5	39
Bezoeki	1	»	»	15	25	12	37	8	15
Sitoebondo	1	»	»	33	24	9	33	9	11
Banjoewangi	1	»	»	33	22	14	36	2	19
Makasser 1e school.	1	2	»	88	61	35	96	10	»
» 2e » .	1	3	»	125	71	45	116	12	91
Maros	1	»	»	24	11	14	25	»	20
Bonthain	1	»	1	37	33	14	47	3	41
Bima	1	»	»	23	16	7	23	2	23
Menado	1	3	»	131	77	50	127	38	50
Tondano	1	»	»	»	30	10	40	21	13
Amboina	1	4	»	171	101	50	151	29	102
Neira	1	2	»	133	90	45	135	41	65
Ternate	1	2	»	100	71	37	108	27	69
Koepang	1	1	»	29	16	7	23	4	16
TOTAAL . . .	27	39	1	1877	1333	701	2034	244	1163

Getal leerlingen in de			Verzuimde schooldagen.		Getal leerlingen die de school verlieten,		*Aanmerkingen.*
laagste klasse.	midden klasse.	hoogste klasse.	Totaal in het jaar.	Gemiddeld per kind.	na al de vakken te hebben doorloopen.	om verschillende redenen.	
afdeeling.							
37	34	20	2826	31	3	51	
57	69	37	3792	23	30	36	
89	34	5	4449	34	3	61	
43	24	1	1084	16	»	32	
53	41	11	1985	19	5	30	
23	19	8	842	17	2	11	
27	14	2	758	17	»	14	
22	3	4	737	25	9	«	
22	7	3	850	26	»	11	
37	18	4	1008	17	»	18	
74	40	4	3361	28	5	50	
38	20	2	3015	50	3	19	
44	32	15	3200	35	3	30	
21	10	6	660	18	»	13	
17	9	7	1419	43	»	13	
21	13	2	362	10	1	11	
50	33	13	2136	24	3	29	
63	44	9	3141	26	1	49	
13	10	2	618	25	1	6	
27	18	2	890	19	»	9	
12	11	»	geene opgave		»	3	
73	48	6	3344	26	6	49	
28	12	»	242	6	»	3	
98	38	15	4679	30	11	37	
59	61	15	2795	20	«	26	
51	39	18	1387	13	5	11	
14	6	3	423	18	»	9	
1113	707	214	50003	24	91	631	

SCHOLEN.	Aantal			Getal leerlingen onder				Waarvan	
	hoofdonderwijzers en hoofdonderwijzeressen.	hulponderwijzers en hulponderwijzeressen	kweekelingen.	ultimo December 1875.	ultimo December 1876			Inlanders en Vreemde Oosterlingen.	gratis leerlingen.
					jongens	meisjes	Totaal.		
Recapi									
1e Inspectie-afdeeling	24	45	3	1788	1201	773	1974	82	1018
2e »	32	51	1	2150	1468	773	2241	138	1214
3e »	27	39	1	1877	1333	701	2034	244	1163
TOTAAL IN 1876.	83	135	5	»	4002	2247	6249	464	3395
TOTAAL IN 1875.	75	142	9	5815	3790	2025	5815	386	3230
Vermeerdering.	8	»	»	»	212	222	434	78	165
Vermindering..	»	7	4	»	»	»	»	»	»

Getal leerlingen in de			Verzuimde schooldagen.		Getal leerlingen die de school verlieten.		*Aanmerkingen.*
laagste klasse.	midden klasse.	hoogste klasse.	Totaal in het jaar.	Gemiddeld per kind.	na al de vakken te hebben doorloopen.	om verschillende redenen.	
tulatie.							
1012	724	258	51104	26	72	1051	
1346	741	154	60007	27	68	1058	
1113	707	214	50003	24	91	631	
3471	2172	606	161114	26	231	2740	
3303	1926	586	163933	28	262	2353	
168	246	20	»	»	»	387	
»	»	»	2819	2	31	»	

L^a. **K.**

Staat van het onderwijzend personeel en de leerlingen op ultimo

SCHOLEN.		Aantal						Getal leerlingen.			
						Kweekelingen.			Ultimo December 1876		
WAAR.	VAN WIEN.	Hoofdonderwijzers.	Hoofdonderwijzeressen.	Hulponderwijzers.	Hulponderwijzeressen.	Mannelijke.	Vrouwelijke.	Ultimo December 1875.	jongens.	meisjes.	Totaal.
											1e Inspectie-
Batavia	R. J. L. Weijhencke.	1	»	4	»	»	»	125	120	»	120
»	C. J. Kok de Jong...	1	»	4	»	»	»	117	120	»	120
»	Mej.Stoffels(Ursulinen)	»	3	»	4	»	»	75	8	73	81
»	» Vrancken (idem)	»	4	»	5	»	»	226	12	213	225
»	» van der Plaats...	»	2	»	2	»	»	80	6	69	75
»	Mevr. Harthoorn	»	1	»	1	»	2	62	2	63	65
»	» de wed. Cramer.	»	1	»	»	»	»	29	14	14	28
»	Parapattan weeshuis..	1	»	1	»	»	»	64	20	40	60
»	van Berne en Kwirie..	2	»	1	»	»	»	34	31	»	31
»	Mv.leClerq deCourcelles	»	1	1	»	»	»	»	14	15	29
Mr.-Cornelis.	J. Prikken	1	»	1	»	»	»	40	37	»	37
» .	Mej. Tak.....	»	1	»	3	»	»	76	»	48	48
Garoet.....	J. van Ham	1	»	1	»	»	»	26	24	3	27
Padang	Mej. van Haastert ...	»	1	»	»	»	»	24	5	21	26
	TOTAAL...	7	14	13	15	»	2	[1]) 978	433	559	992
											2e Inspectie-
Samarang ..	Prot. weeshuis.....	1	»	2	»	»	»	125	38	78	116
» .	Jongensschool.....	1	»	1	»	»	»	22	26	»	26
» ..	Meisjesschool.....	»	1	»	3	»	»	153	»	145	145
» ..	A. Collings.....	1	»	»	»	»	»	23	5	14	19
» ..	J. A. Kellenbag.....	1	»	1	»	»	»	37	26	»	26
» ..	Mej. C. H. E. Schmitz	»	1	»	4	»	»	104	»	105	105
	Transportere...	4	2	4	7	»	»	464	95	342	437

aan de bijzondere lagere scholen in Nederlandsch-Indie, December 1876.

Waarvan Inlanders en Vreemde Oosterlingen.	Getal leerlingen in de			Verzuimde schooldagen.		Getal leerlingen die in den loop van het jaar de scholen verlieten.		*Aanmerkingen.*
	laagste klasse.	midden klasse.	hoogste klasse.	Totaal in het jaar.	Gemiddeld per kind.	na al de vakken te hebben doorloopen.	om verschillende redenen.	
afdeeling.								
4	40	50	30	geene opgave		30	»	[1]) Hierbij nog 13 leerlingen van de toenmalige Rehoboth-school.
»	20	50	50	id.		24	10	
»	33	26	22	330	4	4	16	
»	104	92	29	1124	5	1	46	[2]) Hieronder een meisje.
»	14	22	39	geene opgave		»	»	
»	22	22	21	id.		»	22	
»	10	6	12	352	13	4	14	
»	23	17	20	684	11	9	»	
»	13	26	12	geene opgave		1	10	
»	15	11	3	id.		»	3	
»	8	14	15	id.		»	24	
»	14	17	17	id.		8	24	
12	14	10	3	1492	55	2	9	
»	11	11	4	810	31	»	14	
[2]) 16	341	374	277	»	»	83	192	
afdeeling.								
»	65	41	10	1463	13	6	6	
»	21	5	»	600	23	»	3	
»	68	53	24	1305	9	12	8	
»	9	6	4	228	12	»	14	
»	12	7	7	49	2	6	8	
»	52	38	15	1830	17	5	41	
»	327	150	60	5475	76	29	80	

SCHOLEN.		Aantal						Getal leerlingen.			
WAAR.	VAN WIEN.	Hoofdonderwijzers.	Hoofdonderwijzeressen.	Hulponderwijzers.	Hulponderwijzeressen.	Kweekelingen.		Ultimo December 1875.	Ultimo December 1876		
						Mannelijke.	Vrouwelijke.		jongens.	meisjes.	Totaal.
	Per transport...	4	2	4	7	»	»	464	93	342	437
Salatiga....	Mej. B. C. W. Gerlings	»	1	»	»	»	»	»	»	6	6
Soerakarta..	H. A. van Put.....	1	»	»	»	2	»	22	41	»	41
» ..	Mej. E. P. 's Graeuwen	»	1	»	1	»	»	28	»	36	36
Djokdjokarta	D. P. Foll.....	»	1	»	1	»	»	»	»	30	30
Karang-anjar	W. K. Enserink.....	1	»	»	»	»	»	32	11	9	20
Japara.....	P. Jansz.....	1	»	»	»	1	»	10	3	5	8
	TOTAAL...	7	3	4	9	3	»	556	150	428	578
											3e Inspectie-
Soerabaja...	W. P. Cranen (Geestelijke broeders).....	2	»	4	»	»	»	153	152	»	152
..	Mej. J. F. Philipsen (Ursulinen).....	»	4	»	1	»	»	225	»	255	255
» ..	Dames Huijgens & v. Os. (Meisjesschool..	»	2	»	4	»	»	61	»	84	84
..	K. Nanning (jong. sch.)	1	»	3	»	1	»	92	88	»	88
» ..	Mevr. Gersom.....	»	1	»	»	»	»	14	3	17	20
Pasoeroean .	» Wijsman.....	»	1	»	»	»	2	43	6	42	48
Neira.....	Mej. E. C. Gosler...	»	1	»	1	»	1	36	»	30	30
» .	W. G. van Krieken..	1	»	»	»	1	»	»	10	11	21
	TOTAAL...	4	9	7	6	2	3	[1]) 624	259	419	678
											Recapi-
1e Inspectie-afdeeling.....		7	14	13	15	»	2	991	433	559	992
2e »		7	3	4	9	3	»	556	150	428	578
3e »		4	9	7	6	2	3	652	239	419	678
	TOTAAL IN 1876...	18	28	24	30	5	5	»	842	1406	2248
	TOTAAL IN 1875...	17	21	25	33	2	4	2199	825	1374	[2])2199
	Vermeerdering...	1	7	»	»	3	1	»	17	32	49
	Vermindering....	»	»	1	3	»	»	»	»	»	»

Waarvan Inlanders en Vreemde Oosterlingen.	Getal leerlingen in de			Verzuimde schooldagen.		Getal leerlingen die in den loop van het jaar de school verlieten,		*Aanmerkingen.*
	laagste klasse.	midden klasse.	hoogste klasse.	Totaal in het jaar.	Gemiddeld per kind.	na al de vakken te hebben doorloopen.	om verschillende redenen.	
»	327	150	60	5474	76	29	30	
»	3	3	»	»	»	»	»	
10	20	15	6	755	18	3	»	
»	11	13	12	688	19	»	14	
»	5	10	15	400	14	»	12	
6	20	»	»	502	25	»	19	
1	3	5	»	92	11	1	»	
17	289	196	93	7912	14	33	125	
afdeeling.								
»	64	58	30	605	4	16	35	[1]) Hierbij komen nog 28 leerlingen van de school van mejufvrouw Leefers te Pasoerocan.
»	107	96	32	800	4	4	26	
»	38	34	12	251	3	2	40	
»	56	21	11	1952	22	10	29	
»	8	9	3	42	2	1	11	
»	17	18	13	240	5	5	14	
»	12	8	10	289	9	8	2	
3	8	7	6	96	4	»	1	
3	310	251	117	4275	6	46	158	
tulatie.								
16	341	374	277	([1])	»	83	192	[1]) Omtrent het meerendeel der bijzondere scholen in deze afdeeling ontbreken de opgaven.
17	289	196	93	7912	14	33	125	
3	310	251	117	4275	6	46	158	
36	940	821	487	»	»	162	475	[2]) Hieronder een vermoedelijk getal van 40 leerlingen van den Heer Prikken te Batavia, van wien geene opgave was ontvangen.
50	917	804	438	»	»	150	392	
»	23	17	49	»	»	12	83	
14	»	»	»	»	»	»	»	